

ZEGERI BERNARDI

VAN

ESPEN

JURIS UTRIVSQUE DOCT.

OPERA OMNIA

IN DUOS TOMOS DIVISA.

J U S
ECCLESIASTICUM
UNIVERSUM
HODIERNÆ DISCIPLINÆ,
PRÆSERTIM
BELGII, GALLIÆ, GERMANIÆ,
E T
VICINARUM PROVINCIARUM
ACCOMMODATUM.

Ex ipsis Sacræ Scripturæ Litteris, SS. Canonibus, Conciliorum
tum Oecumenicorum, tum Synodaliū Decretis, Pontificum
Rescriptis, SS. Patrum Sententiis, Principum Edictis, & Magistratū tam
Ecclesiastici, quàm Civilis præjudiciis variis depromptum,

Omnia ex ipsismet Fontibus, Authorum exscriptione neglectâ
reductisque ad Usū quamplurimis vetustate
inumbriatis observationibus optimis,

*Opus omnibus Episcopis, & eorum Vicariis, Abba-
tibus, singulisque Ecclesiasticis Judicibus, Advocatis, Patronis, Parochis, Confessariis,
ceterisque tam SS. Theologiæ, quàm Jurisprudentiæ studiosis, maxime in materia
Canonica, & Praxi Beneficaria versantibus, & animarum Curatoribus
utilissimum, apprimèque necessarium, facem ad quoscunque casus etiam
abstrusissimos discutiendos præluens,*

AUTHORE ZEGERO
BERNARDO VAN ESPEN
Presbytero J. U. D. SS. Can. Profess. in Academia
Lovaniensi.

*Editio in Germania Quarta novis quibusdam Additamentis locupletata & emendata, Belgicâ
venustior, ac Gallici Idiomatis in Latinum subjectâ versione, ut & Monumentis ab
Authore in fine tantum appositis suis nunc classibus insertis commodior reddita.*

TOMUS PRIMUS
CONTINENS OPERUM PARTES TRES PRIORES.

COLONIAE AGRIPPINÆ,
Ex Officina METTERNICHIANA Sub Signo Gryphi.
ANNO M. D. CC. XLVIII.

Cum Privilegio S. Cæsareæ Majestatis Speciali, & Permissu Superiorum.

R/22.980

BIBLIOPOLA LECTORI.

En, benevole Lecteur, Editionem Quartam, eamque auctiorem Operum Clarissimi Espenii è prelo meo profectam, quâ jam affecta moneor ab Amico Theologo, hæc Opera, quamvis utilia plurima contineant, quæ vix alibi congesta reperias, nonnulla tamen iis inspergi, quæ doctrinam non lanam, & partis Pontifici Ecclesiæque pridem infensæ studium redoleant. Quare ejusdem Theologi hortatu Eminentissimi Cardinalis Bissy, Meldensis in Gallia Episcopi de Authore nostro judicium in cautionem præfigendum censui, ut venenum sine antidoto non propinetur.

EX TRAIT DE L'INSTRUCTION PASTORALE
de Son Eminence Monseigneur le Cardinal de Bissy Evêque de Meaux, &c.
imprimée à Paris l'an. 1722. pag. 292.

OBJECTION.

Les Decrets (dit le Sçavant Van Espen dans son Traité de la promulgation des Loix Eccl. siastiques part. 5. cap. 1. §. 1. pag. 38.) „qui ne définissent „aucun Dogme de foi, & qui condamnent seulement „certains Livres, ou qui défendent de se servir de certain- „nes expressions, ne sont pas proprement des Decrets „Dogmatiques; qui ne puissent être changés, mais il faut „les considérer comme des reglemens de Discipline.

RESPONSE

A Entendre ici Van Espen, qui ne le prendroit pour quelque ancien Theologien du premier Ordre, dont le sentiment fit dans l'Eglise une autorité respectable? Cependant ce n'est qu'un Jurisconsulte peu instruit des Principes de la saine Doctrine, & que tout le Monde sçait avoir été fort attaché au parti, qui trouble aujourd'hui l'Eglise. Le livre même, qu'on nous oppose n'a été imprimé, qu'en 1712. dans la vûe d'infirmer d'avance la Bulle *Unigenitus*, à laquelle l'Authour sçavoit, qu'on travailloit à Rome. On va voir par quelques-uns de ses principes, de quel poids doit être son temoignage dans l'affaire présente.

On reconnoit d'abord dans son Ouvrage le caractère de tous les Ecrits des Novateurs, par l'affectation sensible qu'on y voit pour rendre le Pape odieux, & inspirer le mépris de son autorité. Parlant de la manière dont on fait à Rome l'examen, & la Censure des Livres, il assure (part. 4. cap. 1. §. 1. pag. 22.) que c'est presque toujours sans Connoissance, que le Pape en ait; qu'à peine un Cardinal à part à l'Examen, & que tout se décide sur le rapport de quelques Religieux, ou ignorans, ou prévenus des sentimens de leur Ecole, ou même vendus aux Puissances, qui les font agir. Dans un autre endroit il désigne, & il excuse le Livre de Quésnel sans le nommer, en établissant (*ibid.* §. 3. pag. 23.) „que quand un Livre est bien reçu dans „une Province, ou dans une Diocese, que le Peuple „le trouve edifiant, & qu'il porte l'approbation des „personnes respectables, on ne doit pas le condam- „ner, quand il auroit des endroits dangereux, & „même quelques legeres erreurs; parce qu'alors le

Objecerant Eminentiss. Viro Janseniani locum Espenii è *Traçtatu de Promulgatione Legum Ecclesiasticar.* p. 5. c. 1. §. 1. pag. 38. ubi ait: „Decreta quædam...quia nullum fidei dogma, tan- „quam à Deo revelatum proponunt aut definiunt, „propriè dici non possunt decreta dogmatica seu „decreta fidei nulli mutationi aut variationi obno- „xia, sed inter decreta disciplinæ referenda sunt, „quæ pro temporum, locorum ac personarum con- „ditione ad conservandam fidei integritatem & „puritatem possint esse convenientia vel non con- „venientia, atque ita tanquam decreta disciplinæ „mutationi obnoxia.

Respondet Eminentiss. Cardinalis, Institutionis Pastoralis Anno 1722. editæ pag. 292. in hæc verba, quæ ex Gallico latine reddita subjicimus.

Quis audiens Espenium hic laudari, non protinus eum pro quopiam primæ classis antiquo Theologo acciperet, cujus sententia venerabilem habeat in Ecclesia auctoritatem. Et tamen Espenius ille non est nisi Juris peritus, principiorum sanæ doctrinæ parum gnarus, quem factioni Ecclesiam hodie turbanti mordicus adhæsisse nemo ignorat. Liber adeo ipse, qui nobis hic objicitur anno primulum 1712. in lucem prodiit, eo utique Consilio ut Constitutionem Unigenitus, quam tum Romæ cudi sciebat Authour, in antecessum infirmaret. Equibusdam hujus Traçtatus principis fas erit cernere, cujus ponderis debeat esse ipsius in re præsentis Testimonium.

In hoc Traçt. lucubrationum è Novaturiensium officina prodentium character statim dignoscitur, è studio palpabili, invidiam constandi summo Pontifici, ejuisque auctoritatem in contemptum adducendi. Loquens de modo, quo librorum examen & censura Romæ peragitur p. 4. c. 1. §. 1. pag. 22. asserit, ferè semper absente & inscio Pontifice illam peragi, & rarius (cardinalém aliquem examinis in partem venire, decerni omnia ex relatione regularium aliquot, vel Imperitorum vel opinionibus suæ Scholæ præventorum vel quorum animus præventus sit contra libros, qui potentiores nanciscantur adversarios. Alibi (§. 3. ejusdem cap. pag. 23.) „Quésneli librum tacitè designat ex- „cusatque, dum asserit contingere subinde posse, „ut liber aliquis in certa Provincia aut Dice- „cesi à Pastoribus & animarum directeribus

„tanquam pius & instructioni populi conveniens
 „fuerit commendatus & vicissim à populo avidè re-
 „ceptus & sine offensione lectus, vel etiam à viris
 „spectatæ doctrinæ & magnæ apud populum au-
 „thoritatis probatus.... & ut libri illius prohibitio
 „in tali loco non conveniret, etiam si liber ille reve-
 „ra quidem obscuriores quasdam contineat expres-
 „siones aut etiam leviores aliquos errores, ita ut ex
 „ejus lectione aliquod erroris periculum imminere
 „possit.... Sed si periculum ex hujusmodi obscuriori-
 „bus expressionibus aut levioribus erroribus popu-
 „lo imminens conferatur cum scandalo, quod ob
 „particulares circumstantias concurrentes ex ejus
 „libri prohibitione in tali loco imminet, fieri posse,
 „ut periculum ex lectione illius libri imminens
 „nullatenus æquiparari queat Scandalo ex prohi-
 „bitione ejusdem orituro. facile enim contingeret,
 „ut ob libri hujusmodi prohibitionem populus de
 „Pastorum, qui librum illum commendarunt, sin-
 „ceritate vacillare inciperet atque suspecta habe-
 „re, quæ de articulis fidei aut morum præceptis à
 „Pastoribus audivit.

Sed in quinta demum parte animi sui sensa
 aperte prodit, dum principia profert, quæ profes-
 sionis fidei unitatem convellunt, universam iuris-
 dictionem Ecclesiasticam extinguunt, & auctori-
 tatem sæcularem decretorum fidei in executione
 imò in ipsa etiam rerum substantia arbitram con-
 stituunt.

Horum primum est illud ipsum, quod hic nobis
 objicitur. Nullas esse Bullas sive decisiones verè
 dogmaticas, nisi quod dogma aliquod certum, fi-
 xum ac determinatum statuunt, aliàs omnes ad di-
 sciplinam solam pertinere, quæ uno tempore locum
 habere possint, non alio. Ad confutandum hoc
 Principium sufficit observare, illo penitus enerva-
 ri damnationes Concilii Constantiensis, adversus
 errores Wicleffi & Joannis Hussi, Bullas Pii V. &
 Gregorii XII. ac Urbani VIII. contra Baium &
 Jansenium, censuras diversis temporibus publica-
 tas à summis Pontificibus & à Clero Gallicano, ac
 nominatim Censuras 68. propositionum Molynosi
 & 23. è libro, cui titulus: Effata Sanctorum ex-
 cerptarum, Censuras Alexandri VII. & Innocen-
 tii XI. adversus multas propositiones Theologiam
 moralem spectantes. Juxta huius Authoris sen-
 tentiam hæc omnia judicia utpote nullum fidei
 fixæ ac determinatæ caput desinentia solam disci-
 plinam spectant adeoque ipso iudice, non haberent
 locum certis temporibus in certis locis & ratione
 certarum personarum.

At enim quam huius tam absurdi Principii ra-
 tionem affert? nullam. Nisi quod Concilium Tri-
 dentinum ad materias disciplinam spectantes retu-
 lerit. Sed hæc ratio planè falsa est. Quisquis Ses-
 sionem XVIII. & finem XXV. perlegerit ex omni-
 bus, quæ Concil. utrobique declarat ac statuit, cla-
 re perspicit, illud, examen ac censuram librorum
 spectasse tanquam materiam pertinentem ad Do-
 ctrinam & ad Fidem.

Postquam Espenius Ecclesiæ judicia super re-
 bus ad dogmata non præcisè pertinentibus ita de
 gradu dejecit, aggreditur ejusdem auctoritatem
 circa ipsa ad eò judicia, quæ propriè dogmatica vo-
 cat, quibus iuxta ipsum aliquod fidei caput cer-

„Mal qu'il pourroit faire dans le peuple, seroit moindre
 „que le scandale de rendre suspects les Pasteurs, qui l'au-
 „roient approuvé.

Mais c'est dans la cinquième partie, qu'il se montre à
 découvert, en avançant des Principes, qui détruisent
 l'uniformité de la profession de la Foi, qui anéantissent
 toute Jurisdiction Ecclesiastique, & qui rendent l'autori-
 té séculière arbitre des Décisions de Foi, quant à l'exécu-
 tion, & même quant à la substance.

Le premier de ces Principes est celui, qu'on Nous
 oppose, qu'il n'y a de Bulles, ou de Décisions véritable-
 ment Dogmatiques, que celles, qui définissent quelque
 Dogme certain, fixe & déterminé, & que tous les autres
 ne sont, que de Discipline, lesquels peuvent avoir lieu dans
 un tems, & non pas dans un autre. Pour refuter ce Prin-
 cipe, il suffit de faire observer, qu'il détruit entièrement
 les condamnations portées par le Concile de Constance
 contre les erreurs de Wiclef, & de Jean Hus, les Bulles de
 Pie V. de Gregoire XIII. & d'Urbain VIII. contre Baius
 & Jansenius, les censures publiées en différens tems par
 les Papes, par le Clergé de France & en particulier celles
 des 68. propositions de Molinos, des 23. du Livre des
 Maximes des Saints, celles d'Alexandre VII. & d'Inno-
 cent XI. sur un grand nombre de propositions de morale.
 Selon cet Auteur, tous ces jugemens qui ne définissent
 ce tainement aucun point de foi fixe & déterminée, ne
 regardent que la Discipline, & par conséquent n'auroient
 plus lieu selon lui dans de certains tems, dans de certains
 lieux, & à l'égard de certaines personnes.

Mais quelle preuve apportet-il d'un si étrange princi-
 pe? aucune, si ce n'est que le Concile de Trente a rangé
 parmi les matières de Discipline la condamnation des Li-
 vres, & le fait est absolument faux. En lisant la Ses-
 sion XXIII. & la fin de la XXV. on voit clairement par tout ce
 que le Concile déclare, & ordonne dans ces deux endroits,
 qu'il a regardé l'examen & la Censure des Livres, comme
 une matière, qui appartient à la doctrine, & à la foi.

Après avoir ainsi dégradé les jugemens, que rend l'Egli-
 se sur d'autres points, que sur les Dogmes précis, Van
 Espen attaque son autorité dans les Jugemens même, qu'il
 appelle proprement dogmatiques, qui selon lui établissent
 un point de foi certain, & déterminé. Car il déclare, que
 les

les Princes „pretendent, que ces Jugemens ne peuvent „être publiés, & exécutés qu'après qu'ils ont été exami- „nés & confirmés par l'autorité Seculiere „ & il approu- „ve cette pretention.

Pour prévenir l'objection, que cette Doctrine rend les Principes arbitres de la Foi , il distingue entre la créance interieure, & la profession exterieure du Dogme, & il avouë , que „l'autorité temporelle n'est pas necessaire „pour la créance interieure, & qu'il suffit, pour que les Fi- „deles soient obligés de croire, qu'ils connoissent suffi- „samment par quelque voye que ce soit, qu'un tel dogme à été défini par l'Eglise. „ Mais pour la profession exte- „rieure, il veut „ qu'elle ne soit ordonnée, que par la loi „du Prince qui permet la publication, & l'exécution d'une „Bulle Dogmatique. Quel Maître de Theologie pour les Fideles, qu'un homme, qui enseigne, qu'on est obligé de croire un dogme, & qu'on est pas obligé de le professer? Car il s'ensuit de la qu'il n'y aura plus d'uniformité dans la profession de la Foi, & qu'elle n'est plus essentielle à la Religion; contre ce que l'Apôtre enseigne, „ qu'on doit, „croire de Cœur pour être justifié, & confesser de bouche „pour être sauvé.

Bien plus, comme si cet Auteur se repentoit d'avoir enseigné, que l'obligation de croire interieurement ce que l'Eglise a décidé, ne depend point du Prince, il va Jusqu'à affranchir le peuple fidele de l'obligation même de croire, Jusqu'à ce que le Prince se soit expliqué. „ Les „Princes dit il, pretendent avec grande raison que les De- „crets du saint Siege, même ceux qui appartiennent à la „Foi, doivent être sujets à leur examen, & confirmés par „leur Edits, avant que les Peuples, qui leur sont soumis, „soient obligés de s'y conformer. „ Assurément l'obli- „gation, qui résulte d'une Bulle dogmatique, n'est autre, que de croire le Dogme, qui c'est défini. Or selon lui le peuple n'est point obligé d'obeir à ces Bulles avant la con- firmation du Prince, *priusquam... Populus illis astringatur.* Donc avant la Confirmation du Prince, le peuple n'est point obligé de croire le dogme qui y est défini. Par ces paroles qu'il ajoute, *aut ad earum observantiam per censuras aliove modo constringatur*, il pretend qu'avant la permission du Souverain, l'Eglise ne puisse contraindre les Fideles par aucun censure à croire ce quelle a décidé de foi. Qui a Jamais contesté à l'Eglise un tel pouvoir, & le peut-on faire sans lui ôter les armes, que Jesus-Christ lui a mises en mains pour se faire craindre & obeir.

Van Espen pousse encore plus loin ses égaremens sur „l'autorité de l'Eglise. „ Il enseigne, que la formule „que la maniere, que les paroles, dont on se sert pour „exprimer, & proposer aux peuples un Decret purement „Dogmatique, peut ne pas convenir en de certains tems „ou en de certains lieux, & à l'égard de certaines nations. Ce Principe visiblement erroné attaque l'unité de la

tum determinatumque statuitur. Declarat enim, Principes velle, ut hæc judicia publicari & execu- tioni mandari non possunt, quin prius ab authoritate seculari expensa fuerint & confirmata, & hanc Principum voluntatem ipse ratam habet. „ Dun- „taxat suo examini has Bullas subjici pretendunt „priusquam in suis respectivè Ditionibus & terri- „toriis per modum legis promulgentur & execu- „tioni mandentur. part. 5. c. 1. §. 4. pag. 39.

Ut autem occurrat objectioni, Quod hæc doctrina Principes fidei arbitros constituat, distinguit Espenius fidem internam à professione exteriore dogmatis, & fatetur auctoritatem Secularem non esse necessariam ad fidem internam, & ad hoc, ut fideles credere teneantur, sufficere, ut quacunq; de- mum viâ sufficienter agnoscant tale dogma esse ab Ecclesia definitum. At professionem externam vult Principis publicationem & executionem Bullæ dogmaticæ permittentis lege decerni. „ Quapropter „Placitum Regium nequaquam spectat ipsum fidei „assensum præstandum dogmati, de quo fidelibus „sufficienter constat esse revelatum, sed duntaxat „externum illud, quod consistit in ipsa dogmatis „externa propositione, publicatione & executione, „quibus ipsi fideles ad profitendum exterius di- „ctum dogma constringuntur ib. c. 2. §. 1. p. 40. Proh! qualis Theologiæ Magister, docens fideles dogma aliquod teneri credere, sed non teneri illud profite- ri! inde enim fiet, ut non sit ultra, in fidei profes- sione uniformitas, nec ea sit religioni necessaria, con- tra doctrinam Apostoli ad Rom. 10. Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad sa- lutem.

Imò, quod amplius est, quasi hunc Authorem pœ- nituisset docuisse obligationem internè credendi id, quod Ecclesia credendum decrevit, eò progreditur, ut populum fidelem ab ipsa credendi obligatione ab- solvat, donec Princeps mentem suam declaraverit. „ Jure merito, inquit, contendunt Principes decreta „Rom. etiam fidem spectantia ad examen esse re- „vocanda & placito suo firmanda priusquam. po- „pulus sibi subditus adstringatur, ib. c. 1. §. 4. pag. 40. Certè obligatio, quæ è Constit. Dogmatica oritur so- lum est ad credendum dogma definitum: atqui se- cundum Espenium ante Confirmationem Principis populus hujusmodi Constit. obtemperare non tene- tur. Priusquam... populus illis adstringatur, igitur ante Confirm. Principis populus non adstringitur ad credendum dogma per illas definitum. Per hæc verba, quæ subdit: Aut ad earum observantiã per Censuras aliove modo constringatur, contendit, ante permissionem supremi Principis Ecclesiam per censuras adstringere non posse fideles ad credendū id, quod ipsa ad fidem pertinere declaraverit Quis unquam talem Ecclesiæ potestatem in dubium re- vocavit & an ea de re ambigi potest, quin Ecclesiæ adimantur arma sibi à Christo tradita ad incutien- dum sui metum & obtinendam obedientiam.

Espeñius longius etiam errat a sua super Ecclesiæ auctoritate promovet. Docet enim fieri posse, ut for- mula, modus & verba, quæ ad decretum purè dog- maticum exprimendum & populis proponendum adhibentur, non congruant certis temporibus, certis locis certisq; nationib. „ Tamen si igitur inquit decre- „tum aliquod, in quantum continet ipsum Dogma fidei

„fidei ab omnibus & ubique recognosci debeat, fieri
 „tamen potest, ut formula seu modus, quo proponi-
 „tur huic populo vel hoc tempore minimè conveni-
 „ret, ut proinde vel ex hoc cap. decretum, priusquã
 „publicetur, per modum legis & populo imponatur,
 „examinari queat, num hoc vel illo modo publicari
 „populo proponi conveniat. „p. 5. c. 2. §. 1. pag. 41.
 „col. 1. Hoc principio evidenter erroneo impetitur fi-
 „dei unitas, quæ non nisi professionis ejusdem unitate
 „consistere potest. At ubinam has formulas sancien-
 „di, & qua ratione fides diversis temporibus ac locis
 „proponenda sit, judicandi auctoritatem tribuit? Id
 „quod de Pii V formula à Concil. Provinciali Came-
 „rac. promulgata dicit addens Philip. II. Hispaniæ
 „Regem ei formulæ substituisse etiam breviorẽ, pa-
 „lam ostendit, juxta hunc Authorem Principes posse
 „Decretorum Dogmaticorum formulas attingere, il-
 „lasq; immutare & contrahere, uti è re subditorum
 „suorum esse ipsis visum fuerit. Ex hoc enim exemplo
 „sic concludit. „ Hinc manifestum est Principem ne-
 „quaquam existimasse alienum esse examinare &
 „decernere, qua forma fidei professio emitti & pro-
 „poni conveniat. ib. §. 1. pag. 41. col. 1. Cavet quidem
 „Espenius verbis statim sequentibus, ne Princeps
 „hac potestate utens in præjudicium dogmatũ, quæ
 „ut talia ab Ecclesia declarata esse liqueat, quidquã
 „immutet. Utque tamen nihil in præjudicium arti-
 „culorum fidei, quos Ecclesia ut tales declarasse con-
 „stat, immutetur. Sed quid inde conficitur, nisi quod
 „dum Principibus de capitibus fidei statuendi negat
 „potestatem, eos arbitros faciat exemplum & for-
 „mulam statuendi, quibus capita illa contineantur.

Denique, ne locus ullus detur dicendi, totum id,
 quod Sæculari potestati largitur, duntaxat circa
 interiora, & formam publicationis Decretorum fi-
 dei unice versari, aliud principium amplectitur,
 quo examini iudicioq; Principis ipsa horum decre-
 torum substantia subjicitur. Nam ponendo (quæ est
 usitata Novatorum querela) his Decretis, ut pote
 obscuris vel æquivocis, augenda potius quàm ex-
 tinguenda esse dissidia, toto capite indicat, Princi-
 pum esse expendere, num dogma vocibus propriis
 & specificis exponatur. „In hoc sollicitè laborandũ
 „& attendendum, ut fidei formulæ ipsaq; Decreta
 „dogmatica claris & specificis terminis ipsum fidei
 „dogma fidelibus proponant. Adeoq; innuit specta-
 „re ad Principes, ut periculosas obscuritates, quæ in
 „expressione dogmatis occurrere possunt, animo pro-
 „spiciant ac tollant. Quod omnium hujusmodi De-
 „cretorum examen & revisionem importat, juxta
 „significationem vocis revideri, qua vitur in Con-
 „clusionẽ. „ Quidni igitur etiam hoc titulo Decreta
 „Romana vulgò Dogmatica revideri in Provin-
 „ciis poterunt, priusquam publicentur aut execu-
 „tioni mandentur, ne subinde ob suas obscuritates
 „non tam sint apta, ut populum in fide instituant &
 „in fidei unitatem fideles coalescant, quam potius
 „ut majores discussiones, circa quæ credenda sunt,
 „excitentur, & populus super eo, quod creden-
 „dum est, in partes scindatur. ibid. p. 41. §. 1.

Ecce Theologiam Espenii, ecce Viri principia circa pote-
 statem Principum etiam in ipsa fidei Decreta. Post hæc
 nonne mirari fas est auctoritatem tribui Authori, qui non-
 nisi Censuras mereatur?

Hac Eminentissimus Meldensis, Ecclesiæ Gallicanæ Do-
 cus & Columna.

Foi, qui ne peut subsister, que par l'unité d'une même
 profession. Mais à qui donne-t il l'autorité de fixer ces
 formules, & de juger de quelle manière la Foi doit être
 proposée, dans differens tems, & dans differens lieux?
 Ce qu'il dit de la formule de Foi dressé par Pie IV. publiée
 par le Concile Provincial de Cambray, & à la quelle il
 ajoute, que Philippe II. Roi d'Espagne en auroit substi-
 tué une autre plus courte, montre clairement, que se-
 lon cet Auteur les Princes peuvent toucher à la forme
 des Decrets Dogmatiques, les changer & les abréger
 quand ils le jugent à propos pour le bien de leurs sujets.
 „Car il conclut de cet exemple qu'il est manifeste, que le
 „Prince n'avoit pas crû qu'il ne fût pas de son pouvoir,
 „ni de son devoir d'examiner, & de décider sous quelle
 „formule il convenoit de proposer une profession de Foi
 „aux peuples qui lui étoient soumis. Il est vrai, que Van
 „Espen ajoute, que le Prince en usant de ce pouvoir, ne
 „doit faire aucun prejudice, ni changement aux articles
 „de Foi qui sont visiblement arrêtés par l'Eglise: „ Mais
 que résulte-til de la, qu'en refusant aux Princes le pouvoir
 de décider des points de Foi, il les fait maîtres de régler
 la teneur, & la formule, qui les renferment.

Enfin pour ne laisser aucun lieu de dire, que tout ce
 qu'il donne à la Puissance temporelle ne roule que sur
 l'extérieur, & la forme de la publication des décisions de
 Foi, il embrasse un autre principe, selon lequel la sub-
 stance même de ces Décisions est soumise à l'examen, &
 au jugement du Prince. Car supposant (ce qui est la
 plainte ordinaire des Novateurs) que ces Décisions étant
 obscures, ou équivoques, ne feroient, qu'augmenter les
 divisions, plutôt que de les éteindre; il fait entendre
 dans tout le Chapitre, que c'est aux Princes à examiner,
 si le Dogme est exprimé dans les termes propres & spe-
 cifiques; & qu'ainsi c'est à ceux à prévoir, & à lever les
 obscurités dangereuses, qui se pourroient trouver dans
 l'expression du dogme: ce qui emporte examen & re-
 vision de ces Decrets, suivant la signification du terme
 revideri, dont il se sert dans sa conclusion.

Voilà la Theologie de Van Espen, & ses Principes sur
 le pouvoir des Princes, même par rapport aux Jugemens
 de Foi; après quoi n'a-t'on pas lieu de s'étonner, qu'on
 s'autorise d'un Auteur, qui ne mérite que des Cen-
 sures.

PRIVILEGIUM CÆSAREUM.

CAROLUS VII. Divinâ favente Cle-

mentiâ electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ & Bohemiæ Rex, utriusque Bavariæ & superioris Palatinatus Dux, Comes Palatinus Rheni, Archi-Dux Austriæ, Landgravius Leuchtenbergæ, &c. &c. Agnoscimus, & notum facimus tenore presentium uni-

versis, quòd, cum Nobis quondam Wilhelmi Metternich Bibliopole Coloniensis unicus Filius & Heres Franciscus Wilhelmus Metternich humillimè exponi curârit, quem in modum ZEGERI BERNARDI van ESPEN J. U. D. Lovaniensis Opera omnia in sex Partes divisa denuò prelo committere resolverit; Vereatur, autem, ne æmulum invidiâ hanc Editionem imitantium impendii & laboris sui fructu frustretur, ideòque Nobis demissè supplicârit, quatenus ejus indemnitati Privilegio Nostro Cæsareo succurrere clementissimè dignaremur, Nos submissè pariter & æquæ ejus petitioni annuendum censuerimus, ac proinde Authoritate Nostra Cæsarea omnibus & singulis, Bibliopolis, Bibliopogis, Typographis, & aliis quibuscunque rem Librariam seu negotiationem exercentibus firmiter inhibemus, vetamus, & interdiciamus, ne quis supranominata ZEGERI BERNARDI van ESPEN Opera omnia sub hoc aliòve Titulo per duodecim annorum spatium, ab hodierno die computandum intra Sacri Romani Imperii, Ditionumque Nostrarum Hereditariarum fines recudere vel aliis recudenda dare, aliorumve impressa apportare, vendere vel distrabere, citra præfati Impetrantis, ejusdemve Heredum ac Successorum voluntatem & assensum in scriptis obtentum ausit vel præsumat. Si quis verò secus faciendo Privilegium hoc Nostrum seu Interdictum violare, contemnerèque præsumpserit, eum non solum ejusmodi Exemplaribus, ubicunque locorum repertis, perperam quippe recusis seu apportatis (quæ dictus Franciscus Wilhelmus Metternich siue propria Authoritate siue Magistratus illius loci auxilio sibi vindicare poterit) de facto privandum; sed & decem Marcarum auri puri pœna Aerario seu Fisco Nostro Cæsareo & parti læsæ ex æquo pendenda mulctandum decernimus, dummodo tenor hujus Nostri Privilegii in fronte Libri impressus reperiatur, & consueta quinque Exemplaria Consilio Nostro Imperiali Aulico exhibeantur. Mandamus itaque omnibus & singulis Nostri & Sacri Romani Imperii Dominiorumque Nostrorum Hereditariarum subditis & fidelibus dilectis, tam Ecclesiasticis, quàm Secularibus cujuscunque Status, Gradus, Dignitatis aut Ordinis fuerint, præsertim verò iis, qui in Magistratu existentes vel suo vel Superiorum suorum loco Jus Justitiarumque administrant, ne quempiam Privilegium hoc Nostrum Cæsareum violare, spernere, & transgredi patiantur; sed si quos contumaces repere- rint, constitutâ à Nobis mulctâ eos puniri & quibuscunque modis idoneis coerceri curent, quatenus & ipsi gravissimam Nostram indignationem prædictamque pœnam evitare voluerint. Harum testimonio Litterarum, manu Nostra subscriptarum, & Sigilli Nostri Cæsarei appensione munitarum, quæ dabantur Francofurti ad Mœnum die decima Aprilis Anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo tertio, Regnorum Nostrorum Romani & Bohemici secundo.

CAROLUS mp.

(L.S.)

Vt. Joannes Georgius Comes à Königsfeldt.

Ad Mandatum Sacræ Cæsar. Majestatis proprium.

J. S. Hayeck de Waldstätten mp.

L I C E N T I A

Censoris Ordinarii.

Liber *Jus Ecclesiasticum Universum* inscriptus Authore Adm. Rever. & Clarissimo Domino *Zegero Bernardo van Espen* J. U. Doctore, & SS. Canonum in Academia Lovanienfi Professore, aliàs alibi approbatus, ac Typis mandatus; nunc verò Sumptibus *D. Wilhelmi Metternich*, Bibliopolæ Colonienfis impressus, permitto, ut evulgetur, Colonia 16. Augusti 1702.

Cornelius Brevwer SS. Th. Doctor & Publicus
Professor, S. Severini Canonicus, Chori-
Episcopus & Pastor, Librorum Censor.

A P P R O B A T I O.

Hoc Opus, cui Titulus: *Jus Ecclesiasticum Universum, &c.* duobus Tomis comprehensum, Authore Adm. Rever. & Clarissimo Domino *Zegero Bernardo van Espen* J. U. Doctore & SS. Canonum in Academia Lovanienfi Professore, multorum votis diu desideratum, & plurium, ut spero, plausibus excipiendum, publicam lucem meretur & studiosam lectionem; ex eo siquidem Canonum studiosus exactam notitiam Juris tam fori quàm poli haurire poterit, Theologus normam rectæ administrationis Sacramentorum, & Ecclesiastici omnes modum vivendi vocationi ac characteri suo congruum; cumque ut loquitur Concil. Trid. Sess. 22. cap. 1. de Reform. nihil sit, quod alios magis ad pietatem & Dei cultum assidue instruat quàm eorum vita & exemplum, qui se divino ministerio dedicârunt, fructus hujus Operis, Deo propitio, in totam Ecclesiæ compaginem diffundetur. Ita censeo Antverpiæ hac 26. Martii 1700.

ARNOLDUS EPEN Cath. Antwerp.
Canonicus Theol. Librorum Censor.

A P P R O B A T I O.

Universum hoc *Jus Ecclesiasticum* magnis laboribus & multilegâ lectione collectum magno prodit universalis Ecclesiæ bono: cùm enim ignorantia cunctorum sit causâ malorum, iniquitatis radicem hanc excindit, cordatum modò Lectorem inveniat, Juris enim, de quo veritas, hic aptis Sacræ Scripturæ Textibus illustratur; inconcussis Summorum Pontificum Decretis munitur, Sacris Conciliorum Canonibus firmatur, Sanctorum Ecclesiæ Doctorum Assertionibus fulcitur, Sanctis Patrum Documentis sustinetur, & sparsis hinc inde Gnomis ceu Gemmis ornatur & splendet, Judicum Sententiis & Decisionibus ad Posterios transmittitur, unde fiet, miserante Deo, ut si Juris hujus Rectitudini mores hominum collineentur, in obtinendis Dignitatibus confusa recedet cordis ambitio, in distribuendis Beneficiis & Officiis pelletur injusta Personarum acceptio, nec effrons apparebit Simonix facies à non paucis vocata pensio: volve vel saltem percurre cordate Lector, & dices nos stillam ex fonte propinare, radium lucis pro die vibrare, ex immensis quibus obolum proferre: non ambigo, quin opus hoc universum, sanæ Doctrinæ Theologis futurum sit gratissimum, Juristis optatissimum, nocturna diurnaque mânu versari dignissimum à Pastoribus, à Canonicis, ab omnibus Clericis. Stylus claritate placet, ordo memoriam juvat, selectarum quarundam Sententiarum unctio voluntatem perlinit, veritatis splendor passim emicans intellectum inaurat, publica ergo luce longè dignissimum censeo, hac 12. Novembris 1699.

JOAN. LE BEAU S. Adalberti Leodii
Curia - Decanus Exam. Synod.

PROLE-

PROLEGOMENA.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

De Scopis & Materia Operis.

*I*titulus huic Operi praefixus **JUS ECCLESIASTICUM UNIVER-**
SUM nonnullis eam posset ideam imprimere, quasi hoc Opere, omnia,
 quae ad hoc Jus spectant, continerentur; Universumque Jus Ecclesia-
 sticum plenè in eo representaretur; quod sanè non unum alterumve; sed
 plura eaque prolixa Volumina requireret.

Igitur Opus hoc inscribitur Jus Ecclesiasticum Universum, non
 quòd in eo univèrsa & singula ad Jus illud spectantia contineantur &
 explanentur, sed quòd univèrsa, aut ut minùs praecipuè hujus Juris materiae eo modo proponan-
 tur & exponantur, ut sperem ex Principiis positis ad notitiam hujus Juris Ecclesiastici perve-
 niri posse, atque Dubia & Quaestiones in eo occurrentia dissolvi.

Ut autem totius Juris Ecclesiastici, seu Disciplinae Canonicae ideam perfectam & plenam
 Lectori exponerem, Jus pristinum cum recentiore in singulis penè Disciplinae seu Juris Ecclesiasti-
 ci punctis ita cumulare studui, ut ex Operis hujus lectione innotescat, quid pristina Ecclesiae Di-
 sciplina statuerit, & quid hodierna circa singulos articulos decernat, aut toleret.

Nec tantum utrumque Jus Ecclesiasticum, pristinum & hodiernum, simpliciter allegare vo-
 lui, sed insuper indicare, quando, & qua occasione quibusque gradibus à pristina ad hodiernam
 Disciplinam descenderimus.

Insuper praxim si ve Disciplinam hodiernam contra pristinos Patrum mores & Canonum
 constituta introductam sic representare studui, ut usum legitimum ab abusu separarem, ostenden-
 do, qualiter illi nos confortare possimus, hunc verè vitare, aut etiam ei Nos opponere & con-
 tradicere subinde debeamus.

Jus Ecclesiasticum si ve Canonicum affine esse scientiae Theologicae, plurimasque mate-
 rias utrique esse communes, quin & ex iisdem principiis resolvendas, nemo, qui utriusque vel
 modicam notitiam habet, ignorat.

Hinc jam pridem dicere non dubitavit pius ac doctus Joannes Gersonius Universitatis Pa-
 risiensis Cancellarius in Recommendatione Licentiautorum in Decretis per quadringentos
 inclusivè annos & amplius, sic fuisse gubernatam Ecclesiam, ut non esset distinctio Theologo-
 rum & Canonistarum, additque, quod „ Canones, si benè inspiciamus, non sint nisi conclusio-
 nes elicita vel illata ex Principiis Theologicis, id est, ex Evangelio & aliis Libris Canonicis
 „ per illos, quibus dicit Christus: Qui vos audit, me audit.

Ut igitur Universum Jus Ecclesiasticum representaretur, necesse fuit, etiam attingere
 materias, quae primo intuitu ad Theologicam magis, quam Juris Ecclesiastici scientiam pertine-
 re videntur, puta de Sacramentis in genere & singulis eorum speciebus, indulgentiis,
 aliisque similibus materiis.

Quis enim nescit, & hisce in materiis, multa ad Disciplinam Ecclesiasticam spectantia esse
 immixta, quae ex Canonibus, & statutis positivis, non autem è Libris Canonicis aut principiis
 Theologicis immediatè dependent, aut resolvuntur.

Et nonne Pontifices hasce materias Decretalium libris inserendo, sufficienter ostenderunt,
 eas non à solis Theologis, sed & Canonistis esse tractandas? scientes, in his plurimum Juris Ec-
 clesiastici si ve disciplinae occurrere; uti & Gersonius notavit, subjiciens exemplum in

PROLEGOMENA

uno per quod (ait) sciatur in cæteris, Confessio Sacramentalis est de lege Evangelica propriè dicta: sed quod fiat hoc tempore vel illo, & apud suum certum Sacerdotem, vel apud illum, de jure positivo est, quod nec clarè sequitur ex Lege Evangelica, quod sic debeat fieri, nec tamen repugnans. Talia sunt sine numero in reliquis, quæ concernunt Dei cultum, & charitatem erga ipsum & proximum nostrum. Hæc Gersonius in citata Recommendatione.

Has igitur materias quasi Theologicas hoc in opere omittere non potui; ea nihilominus servata moderatione, ut ea, quæ ad Disciplinam pertinere videbantur, à merè Theologicis discernere studens, illa sola examinarem, hæc verò Theologis tractanda & resolvenda remitterem.

Hinc super materiis aut formis Sacramentorum quæstiones inter Doctores Scholasticos disputatas, vel etiam super Fidei nostræ dogmatibus aliisque ejus generis cum Hæreticis controversias, vel nullo modo, vel admodum leviter, ac Historicè potius, quàm Theologicè attingi.

Insuper nemo vel parum in Jure versatus ignorat, quàm difficulter Jus Civile à Jure Ecclesiastico, præsertim recentiori separari queat; & quantopere Legis scientia assequenda Juris Canonici scientiæ conducat; imò penè necessaria sit. Quapropter nec mirum apparere decet, si plura hinc inde ex Jure Civili huic Operi immixta quis videat. Ut tamen, quantum citra detrimentum Juris Ecclesiastici licuit, me intra scientiam hujus Juris continerem, materias illas, quæ ex Jure Civili & Statutis Politicis unicè penè dependent omittendas judicavi; uti sunt materia contractuum, Testamentorum, Fidei-commissorum, Legatorum, hisque similes, de quibus vel nihil vel pauca, quæ ad Ecclesiasticum Jus propius spectant (puta de rebus Ecclesiæ alienandis vel non, de Testamentis Clericorum, item de successione in bona Clericorum intestatorum) tractare volui.

E quibus Jus hoc Universum potissimum hauserimus, in Operis Titulo indicatur: sed tamen quia non omnia ejusdem sunt ponderis, & auctoritatis, in hisce Prolegomenis, quæ singulis auctoritas tribuenda sit, paucis exponemus; si prius, quis Juris veteris & novi usus esse debeat, paucis annotaverimus.

PARAGRAPHUS SECUNDUS.

Quis debeat esse usus pristinæ disciplinæ.

Pristinam Ecclesiæ Disciplinam in plerisque præsertim majoris momenti articulis recentiori & hodiernæ Disciplinæ ita conjungere studui, ut tamen utramque non confunderem, sed quid illa præscripserit, & in quo hæc ab illa recesserit, distinctè exponerem.

Quàm utilis, imò penè necessaria sit hæc pristinæ Disciplinæ notitia, non difficulter intelligetur, si reflectatur ad ea, quæ in hoc Opere sparsim dicuntur.

Apparebit imprimis, quòd licet Ecclesiæ nonnunquam à Disciplinæ jam pridem in Conciliis sanctissimè instituta, atque per plura secula religiosissimè summo etiam cum rigore observata, pro temporum & personarum conditione nonnihil recedere cogatur, ipsamque Disciplinæ relaxationem tolerare vel dissimulare, nihilominus nunquam non optet, desideretque, eam, quantum possibile est, ubi nondum collapsa est, sollicitè servari, collabentem sustineri, & collapsam restaurari, velitque in hoc Episcoporum, Pastorumque curam & laborem præcipuè collimare: imò ad hanc collapsæ disciplinæ totum reformationis Opus tendere debere, apparebit ex iis, quæ dicta sunt Parte prima hujus Operis tit. 20. c. 2, & latius in Dissertatione De veterum Canonum & in eis contentæ Canonice Disciplinæ stabilitate, & legitimo eorum usu, quam vice præfationis Commentario in Canones in nova editione, quæ modò sub prelo est, præmissi: ubi & una ostenditur, quàm periculosè pro abolitione Sacrorum Canonum aut Disciplinæ Ecclesiæ sumatur argumentum à communi in Ecclesiæ praxi aut ab Ecclesiæ tolerantia. Insuper explicatur, quomodo, & quâ moderatione Prælati Ecclesiæ in restauranda pristina Disciplinæ procedere debeant.

Non tantum pristinæ Disciplinæ notitia ad hujus conservationem aut restorationem conducit, sed & frequenter exacta hodiernæ Disciplinæ notitia sine illa haberi nequit: eò quòd à pristina tanquam rivulus è fonte hodierna disciplina originem ducat, imò plura discipline hodiernæ puncta non sunt nisi pristinæ ipsius Disciplinæ reliquiae, quæ sine hujus pristinæ discipline notitia obscure plene ac inanes ritus sæpius apparebunt: si autem cum pristina disciplina, cujus sunt reliquiae, seu quædam vestigia, conferantur, utiles & plenè spiritu Ecclesiæ apparebunt; cujus exempla in discursu operis plurima notavi, & Lectori occurrent; ac signanter parte 2. t. 2, c. 3. Ad-

PROLEGOMENA.

hæc ex ipsa pristina disciplina scientia facilis solet esse accessus ad percipiendum verum spiritum Ecclesie in his, quæ modernam disciplinam spectant. Licet enim Ecclesia nonnunquam exteriorem suam disciplinam mutet, vel relaxet, non tamen mutatur Spiritus Ecclesie, sed hic invariabilis & immutabilis perseverat, uti sæpius in hoc Opere monui, & in materiis occurrentibus sollicitè annotavi.

Quin & ex Operis huius lectione innotescit, ex ignorantia pristina disciplina, frequenter in crassos errores circa hodiernam Ecclesie disciplinam prolapsos Interpretes tam Theologos, quàm Canonistas; eosque errores notabilibus abusibus subinde occasionem dedisse. Quapropter, ut fructuosè studio Juris Ecclesiastici incumbatur, & ad ejus perfectam notitiam perveniatur, nequaquam negligendum est studium pristinum illorum Canonum, qui Patrum disciplinam representant. Quod & sæculo præterito rectè advertit pristina disciplina zelosissimus Restaurator S. Carolus, de quo vitæ ejus Auctor scribit: „anonum ea scientia ipsi per jucunda erat, quæ Patrum mores & acta representans Ecclesie componendæ atque ordinandæ rationem continet. Dolens autem eos communi consuetudine tantummodò anones ad interpretandum seligi, qui ad Lites judicique valent, constituit ipse, qui iis declarandis præesset, unde sacra Majorum Instituta & ritus, optimumque Ecclesie administrandæ genus hauriretur.

PARAGRAPHUS TERTIUS.

Attendenda circa recentiore praxim in Ecclesia receptam.

Nota vimus precedenti Paragrapho, Ecclesiam subinde dissimulare aut tolerare relaxationem Disciplina, quæ pro formandis moribus, aut vitiis extirpandis olim sanctissimè fuerat instituta, & per plura sæcula summo cum rigore observata.

Porrò ex hac dissimulatione seu tolerantia contingit, ut similis relaxatio quasi pro praxi & disciplina ipsius Ecclesie interdum in valescat, & reputetur: quam tamen revera Ecclesia tolerat potius, quam probet.

Ut ergo votis Ecclesie obsequantur Prelati & Pastores Ecclesie, allaborare debent, ut prima illa disciplina sensim, ubi collapsa est, restituatur, aut nondum totaliter collapsa sustineatur; ita tamen ut hac in parte procedatur fortiter & suaviter; id est Zelo Pastoraliquâdam Christianâ prudentiâ & moderatione temperato, quemadmodum fusiùs exposui Dissertatione Proæmiali ad Tractatum Historico-Canonum in nova editione.

Ulteriùs circa recentiore disciplinam contra pristinam Ecclesie disciplinam sensim introductam attendendum, num hæc concernat materiam morum & quidem notabilis consequentiæ; an verò duntaxat versetur circa ritus aliquos in Administratione Sacramentorum, vel celebrationem Divinorum Officiorum, vel formam Judiciorum aliosve similes haud magni momenti discipline articulos.

Quis enim ambigat, quin multa dissimulanda sint, circa posteriora, quæ non essent circa priora; plusque allaborandum, ut in prioribus restituatur Ecclesie pristina disciplina, quam in posterioribus: atque nonnunquam propter aliquas oppositiones, difficultates, & turbationes in populo, permittendam disciplinam inolitam circa ritus formamve Judiciorum, licet contraria etiam appareat conformior Spiritui Ecclesie, ob quas non esset permittenda & toleranda praxis, quæ contra Sacros Canones invaluit in materia morum & notabilis consequentiæ.

Attendendum insuper, num praxis contra Sacros Canones, & jam pridem usitatam disciplinam, universaliter per totam Ecclesiam, aut saltem in his Ecclesiis ab omnibus recepta sit; an verò ita duntaxat, ut à plerisque quidem recipiatur, contraria tamen apud melioris instituti homines adhuc perseveret: ac prætereà, num praxis introducta, etiam auctoritate Prelatorum & Superiorum positivè sit probata, puta Synodorum Decretis, aut Libris Ritualibus inserta; num verò duntaxat simpliciter dissimuletur & passim toleretur. Neque enim dubitari potest, quin faciliùs circa hanc à Fidelibus aut inferioribus Pastoribus aliquid mutari; aut pristina disciplina contraria observari; aut urgeri queat, quam circa priorem generaliter conceptam, aut Superiorum auctoritate positivè probatam.

Similia circa pristinam & modernam Disciplinam sparsim in hoc Opere annotare studui, ut hinc

PROLEGOMENA.

hinc innotesceret, qualiter Prælati & Pastores circa hujus tolerantiam, & illius restitutionem se gerere debeant: ne dum nimium dissimulant, nihil ad perfectum adducant, vel dum è contra precipiti & inordinato Zelo omnia ad pristinam Ecclesiæ Disciplinam reformare volunt, omnia turbent: licet hac in parte, frequentior soleat esse defectus; quam excessus.

PARAGRAPHUS QUARTUS.

De Citationibus Decreti Gratiani.

Mirum forsitan nonnullis apparebit, quod Canones, & dicta Sanctorum Patrum referens, sollicitè annotaverim loca Decreti Gratiani, quibus hi Canones aut Patrum dicta à Gratiano referuntur; quasi Canonibus aut Patrum Sententiis per relationem in Decretum Gratiani aliquid auctoritatis accederet: cum tamen communi & Canonistarum & Theologorum consensu receptum sit, Decretum Gratiani nullam habere auctoritatem Juris; neque Patrum Sententias, aut particularium Synodorum aut Episcoporum Decreta accipere auctoritatem Juris Publici & communis, quia in Decretum Gratiani relata sunt. Huc sanè Doctorum opinioni lubens subscribo; eamque in Tractatu meo Historico Canonico in Canones pluribus confirmavi; neque loca Gratiani annotavi, ut Canonibus, aut Sententiis Patrum auctoritatem Juris ex relatione in hoc Decretum assererem.

Verum, cum scirem, Decretum Gratiani unà cum aliis partibus Juris Canonici constituere hodiernum Corpus Canonicum, cui ipsi Juris-Consulti ab initio assueverunt; sciremque, ipsi Studiosis Juris in Scholis publicis hoc prælegi, & explicari, existimavi haud ingratum eis futurum, si indicarem, Canones, Decreta, & Patrum Sententias extare in Decreto, quod ipsi in suo Corpore Juris Canonici habent; & quo continuo ut quodam Canonum codice utuntur; imò è quo in controversiis & questionibus occurrentibus passim Canones, non tantum in ipsis Scholis Academicis, sed & in Judiciis citari & allegari vident. Ut nec dubitare possim, quia Canones, & Patrum Sententiæ aliquid amplius ponderis, saltem apud Juris-Consultos & in eorum Tribunalibus obtineant, dum è Decreto Gratiani allegantur, quam si immediatè ex aliqua particulari Synodo, aut Auctore recitarentur, quod & latius ostendi in citato Tractatu, ubi unà exposui, quæ auctoritas aliquando tam apud Theologos quam Canonistas fuerit hujus Decreti; & unde tanta ei auctoritas accesserit.

PARAGRAPHUS QUINTUS.

De Decretalibus Gregorii IX. & aliis posterioribus Partibus Corporis Canonici.

Decretalium Collectio jussu Gregorii IX. confecta, eo sine publicata est, ut iis in Judiciis & Scholis universi utantur, uti dicitur in Epistola Compilationi præfixa, & Doctoribus, & Scholaribus Universitatis Bononiensis inscripta.

Eadem intentione & subsequentes Corporis Canonici partes publicatas esse, indicant earum respectivè Præfationes.

Porrò sicuti hac intentione à Pontificibus publicatae sunt, ita quoque ubique penè Gentium receptæ fuere, ut quidquid iis continetur pro Jure communi reputatum sit, Ideoque quidquid iis præscribitur, pro Jure reputatur, quamdiu generali aut particulari contrario Jure ei derogatum non ostenditur.

Imò si Jus posterius sit scriptum, si de Consuetudinarium sit dubium, ex hisce Decretalibus aliisque Libris Corporis Canonici, tanquam ex Jure communi interpretationem accipere solet.

Hæc Juris Canonici auctoritas ubique in hisce & vicinis Regnis ita firmiter erat stabilita seculo præterito, ut licet plures Provinciæ auctoritatem Romani Pontificis excusserint, nihilominus hoc Jus Canonicum pro Jure communi constanter retinuerint, uti testatur Arturus Duck Lib. 1. De Auctoritate Juris Civilis cap. 7. ubi num. 17. & 18. hæc habet: „ Illud porro in Jure Canonici laudibus eximium est, quod Principes Protestantes Germanici, alii de, postquam

PROLEGOMENA.

quam ab Ecclesia Romana recesserunt, Lutheri & Calvini doctrinam amplexi, omnemque Pontificis Romani potestatem abdicassent, Jus tamen Canonicum non excusserunt, sed eo in causis suis decidendis etiamnum utuntur, eodem plane modo, sicut Principes Europæi, postquam renuntiaverant Cæsarum potestati, leges tamen Cæsareas adhuc observant. Et licet Martinus Lutherus zelo præpropere & inconsulto ductus, Juris Canonici Libros repugnantibus Jurisconsultis, Vittebergæ combusserat, Juris tamen Canonici usum ab eo tempore Saxones, Brunsvicensi, ceterique Protestantes semper conservarunt nulla mutatione in eo admissa, sicut in Augustana confessione consenserunt, Jusque Canonicum Vittebergæ, & in reliquis Protestantium Academiis adhuc publicè docetur.

Itaque que ex Decretalibus Gregorii IX. aut Sexto Decretalium Bonifacii VIII. vel Clementinis, aut Extravagantibus in hoc Opere referantur, pro jure communi recipienda sunt, & pro jure servanda quousque ostendatur, jure scripto vel consuetudinario, seu generali seu particulari ab hoc jure communi recessum, de quo latius in citato tractatu Historico-Canonico.

PARAGRAPHUS SEXTUS.

De Receptione Concilii Tridentini.

Cum decimâ Decembris anni 1563. finem accepisset Concilium, Pius IV. tunc Pontifex Romanus, universa ejus Acta & Decreta confirmavit per Bullam, qua incipit, Benedictus Deus, editam & publicatam Romæ 2. Januarii anni 1564. & ab omnibus Christi Fidelibus suscipienda ac servanda esse decrevit; præcipiens universis Ecclesiæ Prelatis quacunque dignitate fulgentibus in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœnis à Sacris Canonibus constitutis aliisque gravioribus etiam privationis, ut eadem Decreta & Statuta in Ecclesiis suis, Civitatibus ac Diœcesibus, in judicio & extra judicium diligenter observent, & à Subditis quisque suis, ad quos quomodolibet pertinet, inviolabiliter faciant observari. Hanc Bullam secuta est alia ejusdem Pontificis, qua incipit, Sicut ad Sacrorum, publicata Romæ 20. Julii ejusdem anni, qua declarat, Decreta Sacri Generalis Concilii Tridentini ad reformationem & jus positivum duntaxat spectantia eos, ad quos pertinent à Kalendis Maji proxime præteriti omnes obligari cœpisse, neque post eam diem excusationem cujusquam, quod ea ignoraverit, admittendam, atque ita Apostolica auctoritate declarat, ac definit, & ab omnibus judicari mandat atque statuit.

Philippus II. tunc Hispaniarum Rex, & Belgarum Princeps, hac in re intentioni Concilii & Pontificis obsequi volens, curavit quamprimum Decreta hujus Concilii in omnibus suis Ditionibus publicari, adjuncto mandato ad omnes Officiarios Saculares, ut dum requisiti fuerint, auxiliare brachium in eundem effectum sine ulla tergiversatione aut dilatione præstent. Quod quidem mandatum per Hispaniæ Regna anno 1564. mense Julio publicatum esse, ex Emanuele Rodrigues refert Antonius Anselmo in suo Triboniano Belgico cap. 32. §. 4.

Scriptis quoque Philippus II. ad Margaritam Parmensem tunc Belgii Gubernatricem, ut Concilium Tridentinum quoad puncta reformationis per has Belgicas Ditiones publicari & exactè observari curaret.

Igitur sub initium anni 1564. litteras dedit Margarita nomine Regis ad Archi-Episcopum Cameracensem, ut Decreta Concilii expenderet, & de modo, quo in sua Diœcesi secundum Jura, privilegia, consuetudines hæc Decreta executioni mandare possent, sententiam suam exponeret. His litteris respondit Archi-Episcopus 23. Julii ejusdem anni, celebrationem Synodi Provincialis super receptione Concilii, & publicationem Decretorum per singulas Ecclesiarum Parochias esse quidem modos juri consentaneos, & ante hac in re simili usitatos, sed magnis difficultatibus fore implicitos, nisi Regia auctoritate Decreta Concilii prius probentur & admittantur.

Margarita interea ex tumultibus hic citatis prævidens, quot difficultatibus receptio & publicatio Concilii Tridentini auctoritate Regiæ esset obnoxia, uti narrat Famianus Strada de Belgico, prius explorare voluit, non tantum sententiam & judicium Episcoporum, sed & Conciliorum Regionum, nec non Magistratum præcipuarum Civitatum, atque etiam Academia nostræ Lovaniensis super publicatione Concilii Tridentini in his Belgicis Ditionibus quoad Decreta Reformationis.

PROLEGOMENA.

Litteræ ejusdem tenoris erant, quarum hæc ferè summa, ut Decreta Reformationis quantocius expenderent atque deliberarent; qualiter & quibus mediis hæc decreta reformationis possent mandari executioni, ut eorum uberior fructus speratus habeatur; attendendo ad prærogativas & Jura suæ Majestatis, Ecclesiarum, & etiam Jura, privilegia & consuetudines Provinciarum, atque super singulis suam rescriberent sententiam.

Episcopi, uti & Academia nostra Lovaniensis pauca vel nihil annotarunt, rescripseruntque Concilium Tridentinum simpliciter esse publicandum.

Concilia Regia autem, uti & Civitatum Magistratus, examinatis & revisis reformationis Decretis, plura hinc inde annotarunt, quæ Juribus Regiis suorumque Vasallorum & privilegiis, atque in veteratis consuetudinibus harum Provinciarum videbantur contrariari, ideoque & judicabant publicationem non faciendam, nisi adhibita in his articulis quadam modificatione; ne alias ob inveteratos harum Provinciarum mores, & recepta ac usitata hæctenus Jura & Privilegia subito in-versa, turbarentur omnia, omnisque concilii speratus fructus impediretur.

Hanc regionum Senatuum, & civilium Magistratum resolutiones Margarita Belgii Gubernatrix intimavit Regi Philippo II. qui respondit, „sibi non placere, in concilio populis proponendo quidquam excipi: ne & Roma, ubi sermonum avida materies obtrectandi, & reliquis Christianis Principibus in Hispaniam intentis, occasio imitandi præberetur. Nam quod de re-gio ac provinciali Jure dicebatur, consideratum abundè fuisse, cum de concilio eodem publi-cando quesitum fuit in Hispania, in qua illa planè difficultates existebant: quarum sicut nulla tunc ratio habita est, sed concilium sine ulla exceptione propositum, adhibita tamen perle-vi-moderatione in ejus usu, ita velle in Belgio idem factitari: eoque mitti Hispanicæ promulgatio-nis exemplum, ut parentes imperio suo populi ad unam ubique normam pariter exigantur.

Responsio regio accepto ulterioribus deliberationibus finem imposuit Gubernatrix: atque jux-ta enixam Regis voluntatem, publicationem concilii simpliciter & sine ulla restrictione fieri mandavit, nullis concilii articulis in ipso publicationis edicto nominatim exceptis aut restri-ctionibus appostis.

Verùm licet ipsa publicatio simpliciter & sine limitatione populo esset intimata, ne tamen jura & mores inveterati Provinciarum non sine populi turbatione in-verterentur, ipsaque subita-neâ mutatio speratum fructum informationis impediret, declaravit Gubernatrix in Litteris seu Mandatis ad Episcopos & Magistratus regiois pro executione concilii: „Mentem Regis esse, „ne propter promulgationem hanc licet illimitatè & sine restrictione factam, quidquam immu-tetur aut inno-vetur circa Regalia, Jura, Privilegia suæ Majestatis, aut suorum Vasallorum, „statuumque suorum & subjectorum, & speciatim circa Jurisdictionem laicalem, Jus patrona-tus Laicis indultum, seu Jus Nominationum, cognitionem causarum & materiae possessoriae Be-neficiorum, Decimarum possessorum, aut præten-sarum per Laicos, superintendentiam & admi-nistrationem Hospitalium aliorumque piorum locorum: non, inquit, ad contra-veniendum di-cto Concilio, sed ut executio accomodetur naturæ cujuslibet Provincie.

Litteræ ad Episcopos missæ habentur parte 3. Edictorum Flandriæ Lib. 6. Rubrica 1. & ad Magistratus & Concilia Regia parte 2. eorundem Edictorum, Lib. 1. Rubrica 2. atque prædi-ctam clausulam eisdem verbis exprimunt.

Si notæ à Conciliis Regiis & Civitatum Magistratibus conferantur cum materiis in hac clausula expressis, patebit ad oculum, clausulam illam ad illas notas dirigi; atque Regem earum rationem in executione concilii haberi voluisse.

Unde & Berthrandus Loth in resolutionibus Belgicis Tract. 2. art. 9. relatis annotationi-bus Concilii Arthesiæ mox subjungit: Concilium Tridentinum quoad dicta puncta non fuit receptum in Arthesia.

Similiter Anton Anselmo in suo Triboniano Belgico cap. 33. volens exprimere, quæ per dictam clausulam Rex voluit reservata, retulit ser-vato ordine Successionum & capitum Concilii Tridentini, quid ad singula à Conciliis Belgicis fuerit obser-vatum, haud dubitans, quin hæc essent, quæ Rex per dictam clausulam reservata voluerat: quod & quotidiana pra-xis confirmat.

Itaque si dictas modificationes, Jura Regis ejusque Vasallorum, & inveterata Provincia-rum

PROLEGOMENA.

rum privilegia ad regimen spectantia excipias Concilium Tridentinum quoad Decreta reformationis & disciplinae simpliciter & absolute publicatum fuit; unde & in Synodo Provinciali Cameracensi anno 1565. communi omnium suffragio declaratum fuit, quidquid Oecumenicum Concilium Tridentinum statuerit, id sacrosanctum omnibus sit, & inviolabile.

Et Synodus Provincialis Mechliniensis anno 1570. primo suo Decreto, ordinat & praecipit, ut omnes & singuli, qui ad hanc Synodum con-venerint, simpliciter & sine ulla protestatione ea omnia & singula, quae à Sancta Synodo Tridentina definita & statuta sunt, palàm recipiant, secundum tenorem scedulae sequentis: Ego N. omnia & singula, quae à Sancta Synodo Tridentina statuta & definita sunt, palàm recipio.

Conformiter ad hanc generalem publicationem Concilium Privatum Regium anno 1560. respondisse fertur Concilio Trisia, Decretum Concilii Tridentini S. II. 23. cap. 6. De Reformat. quo decernitur, quòd, nullus primà Tonsurà initiatus, aut etiam in minoribus Ordinibus constitutus ante 14. annum, Beneficium possit obtinere, deinceps debere observari, non obstante consuetudine immemoriali in contrarium; uti ex Zypæo nota-vi parte 2. hujus Operis tit. 19. num. 12.

Concilio Tridentino igitur in hoc Opere usus fui tanquam generaliter quoad Decreta Reformationis & disciplinae recepto, salvis restrictionibus sub saepe dicta clausula contentis, quas & sollicitè in singulis articulis occurrentibus annotare studui.

PARAGRAPHUS SEPTIMUS.

De Ufu Synodorum particularium.

Synodi plures tum Provinciales, tum Dioecesanæ in Belgio, Gallia, aliisque Provinciis pro executione Concilii Tridentini & restauranda Ecclesiae disciplina celebrata fuere; qua auctoritate ad asserendam modernam disciplinam saepius usi sumus in hoc Opere.

Quae sit auctoritas & vis harum Synodorum quoad vim Legis lativam; & quousque hæc se extendat, vel quia earum Decretis obstringantur sufficienter expressum est part. 1. t. 18. & 20. presentis Operis, in quibus speciatim de Synodis Dioecesanis & Provincialibus tractatum est.

Sed quia pro Belgio non tantum Belgicas, sed & extræas ac notanter Mediolanenses Synodos sub S. Carolo frequenter adducimus, notandum, quod licet hæc similesque Synodi non exerant vim obligandi, si-ve Legislativam in Belgicas, aut alias Provincias earum terminis non comprehensas, nihilominus non uno titulo pro stabilienda Disciplina Belgii aliarum Provinciarum utiliter eas adduci.

Primo, quia frequenter Decreta synodorum potius sunt declarationes quadam & interpretationes Decreti Concilii Tridentini, aut alterius Legis generalis, quam novæ & positivæ ordinationes quo casu merito assumuntur pro intellectu & interpretatione hujusmodi decreti aut Legis.

Hoc Titulo pro intellectu Concilii Tridentini utiliter admodum assumuntur Decreta synodorum Mediolanensium sub S. Carolo, cujus cura & sollicitudine Concilium Tridentinum multum promotum fuit, quique illud executioni mandare magnopere studuit.

Præterea admodum conducit synodorum auctoritas, ut Prelati, Pastores, alique, quibus disciplinae Ecclesiasticae conservatio aut restauratio incumbit, ipsam observantiam populo facilius persuadeant, eamque à nocitate, aut singularitate, vel rigore nimio (quibus frequenter recta morum disciplina aspergitur) vindicent, dum eam non tantum à privato aliquo Auctore, sed & à synodis probatam ostendunt.

Ad hæc saepe in aliquibus synodis nonnulla ad rectum Ecclesiae regimen, animarum directionem multum utilia & opportuna occurrunt, quae in aliis desiderantur; quidni liceat Pastoribus, Prelatis & quibus Ecclesiae regimen creditum est, hæc ab illis synodis suggesta impendere & mutuare, tametsi Decreta hæc vim Legis in suis Ecclesiis non habeant.

Quis enim vituperet Prelatos aut Pastores, si è Sanctis Patribus, aut probatis Auctoribus assumant, quae hi pro regimine Ecclesiae & animarum directione opportunè suggesterunt: tametsi vim legum eorum dicta aut sententiae nullam habeant;

Nonne jam pridem Ecclesia Romana synodorum Orientalium, etiam particularium, item Africanorum Decreta pro formanda sua Disciplina assumpsit; tametsi se hisce Decretis non ligari

ciret? Similiter & notorium est, alias Ecclesias passim recepisse Canones exterarum Ecclesiarum, dum illos Disciplina formanda aut stabilienda seu asserenda convenientes intelligebant, quod & in Commentario Historico - Canonico in Canones pluribus ostendo.

Licet ergo particularium Synodorum auctoritas, quoad vim Legislativam certis limitibus concludatur, quatenus tamen prescribunt aut continent ea, quae ad rectam Ecclesiae Disciplinam servandam, corroborandam, aut restaurandam; aut etiam declarandum alicujus Canonis aut Decreti sensum conducere possunt, merito assumuntur etiam ab iis, qui de cetero earum auctoritate non ligantur; modo nihil sit contrarium Disciplinae in hac particulari Ecclesia auctoritate Superiorum probatae & pro Lege receptae.

Notandum, quod synodo apposita littera P. significet synodum Provinciale: littera vero D. Diocesana. Numerus autem litterae appositus significet, eam esse vel primam vel secundam.

PARAGRAPHUS OCTAVUS.

De Edictis Principum.

UT perfecta haberetur notitia Disciplinae Ecclesiasticae, praesertim hodiernae, necesse fuit plura citare Edicta Principum, quibus ipsa Disciplina servanda praescribitur, quaeque in his Belgicis vicinisque Provinciis vice Legum, maxime in Tribunalibus Regis habentur; & ex quorum praescripto quaestiones, notanter in possessorio deciduntur.

Cum vero similia Edicta concipi & publicari soleant sub nomine Regis Catholici, vel Christianissimi, alteriusve Principis, qui plura inter se omnino distincta Regna, aut distinctas Provincias, sibi subjecta habet, praenotandum hic censui, Edicta non semper ad omnes Regis aut Principis Ditiones aut Provincias extendi, tametsi nomen Regis aut Principis simpliciter praeserant.

Exemplum sit in Edictis Principum nostrorum. Licet enim Brabantia, Flandria, Hannonia, pluresque aliae Provinciae pareat uni eidemque Principi, nimirum Regi Catholico, nihilominus Provinciae illae manent inter se divisae, atque uni Principi parent salvo singularum Jure, diversisque saepe Legibus & Moribus utuntur: neque Lex à Principe uni data, alias astringit, nisi & his specialiter posita fuerit.

Ne ergo circa auctoritatem & vim obligandi horum Edictorum aberretur, inquirendum, num Edictum, de quo agitur, sit generale & directum ad omnes Provincias, puta Belgicas Regi Catholico subjectas; an vero duntaxat sit singulare pro una alterave Provincia, aut etiam particulari territorio: nam pro hac diversitate illius auctoritas magis & minus late extenditur.

Ut vero hac diversitas innotescat, sciaturque, quae Edicta Generalia, quae Provincialia aut particularia duntaxat sint, reflectendum est ad inscriptionem, eosque, quibus Princeps salutem dicat, & in Epilogo executionem ipsius Edicti mandet.

Si omnibus salutem dicit, plerumque Lex generalis est: & ad eum finem Conciliis omnium provinciarum publicatio & executio injungi solet. Mandata seu Edicta provincialia Praesidi & Concilio, Statuta & privilegia iis, quos concernunt, inscribi solent; uti tradit Zypæus in Introductione ad Notitiam Juris Belgici.

„Solent etiam (ait ibidem Zypæus) condendis Legibus Principes Nostri praemittere consultationes cum suis Conciliis, juxta l. 8. C. De Constit. plerumque supremis; publicationem autem omnibus Provincialibus, ut dixi, in Epilogo injungere: quae etiam, antequam illa fiat, examinare solent, an Juri patrio Lex non refragetur & post illud examen, publicationis mandatum primipilari Apparitori, seu Ostiario dare.

Addit Zypæus num. 6. „Ea hic publicatio est semper necessaria in singulis Provinciis „(quod unitae quidem omnes sunt, salvo singularum Jure, adeoque nullae alteris subjectae) singularumque Metropolitibus, tametsi plures sint, ut an Brabantia, Lovanium; Bruxella, Antverpia, Sylvaducis; in Flandria, Gandavum, Bruga, Ipæ, aliae alibi, ante hanc promulgationem Lex non solet obligare.

PROLEGOMENA

Ut igitur de extensione *Edicti* statuatur, inquirendum, cui inscribatur, cui executio mandetur, quæ *Concilia Rex* super eo consuluerit, & ex cujus sententia confectum; ac denique quâ formâ & loco publicatum: ut ex his omnibus appareat, an *Edictum* sit reputandum generale, an Provinciale, an particulare pro certo dumtaxat territorio. Quod de *Edictis Principum* nostrorum ex gr. hic dicitur, etiam dicendum est de similibus aliorum Principum, qui diversas, distinctasque Provincias sub suis *Ditionibus* possident.

PARAGRAPHUS NONUS

De Sententiis Judicum.

Im animus mihi esset, in hoc Opere exponere non tantum quidam pridem *SS. Canonibus* aut etiam recentioribus *Decretalibus*, quæ *Jus Commune* constituunt, *Decretum* sit, sed insuper, quid hæc in *Belgio*, *Gallia* aliisque vicinis *Provinciis* observetur, visum fuit, Magistratum seu *Ecclesiasticorum*, seu *Civilium* iudicata inquirere & annotare, ut ex eis usus sive *praxis* locorum innotesceret, aut saltem firmaretur.

Ut enim de *Jure præsertim Consuetudinario*, aut de ipsarum *Legum observantia*, aut sensu statuatur maximi ponderis semper habitæ fuerunt etiam apud *Romanos* receptæ *Sententiæ*, hoc est, quæ usu fori & consensu *Prudentium* probantur. Hinc olim dixit *Ulpianus Juris Consultus* in *L. 34. ff. De Legibus*: „Cum de consuetudine Civitatis vel *Provinciæ* considerare quis videtur, primum quidem illud explorandum arbitror, an etiam contradicto aliquando *Judicio* consuetudo sit formata. „ Non quod ad consuetudinem introducendam necessarij sint actus *Judiciales*; sed quod ad probandam consuetudinem plurimum valeant, uti passim observant *Legum interpretes*.

Eo verò amplioris ponderis erunt, quo plures in eodem vel diverso *Auditorio*, seu *Tribunali* *sententiæ* super eodem articulo emanarint, imò, quæ incerta erant, si agitata deinde fuerint in *Judiciis* & rerum frequenter *judicatarum* auctoritate in unam partem definita, *Jus Civile* sunt inquit *Stockmannus* in *Præmio ad Decisiones Curie Brabantiæ*. Quidam & *Ecclesiasticum*, præsertim in his quæ à *praxi* & consuetudine locorum maxime dependent, ut sunt *solutiones Decimarum*, *reparationes Ecclesiarum*, *Domorum Pastoralium*, aliæve similes.

Ne autem circa auctoritatem seu efficaciam rerum *Judicatarum* aberretur, notandum, ordinariæ res inter *privatas*, etiam in *Supremo Principis Senatu* *judicatas* *Jus Generale* non facere, etiam in simili planè casu & iisdem omnino circumstantiis: atque fas esse *Magistratibus*, licet huic *Supremo Senatui* *Subalternis*, à *sententia* illa in *judicando* recedere, ut juxta illud vulgatum non exemplis, sed *Legibus* *judicandum*: nisi tamen *Princeps*, sive *Senatus Principem* repræsentans, declarat se velle ut *imposterum* *judicatum* pro *Lege* habeatur; & pro *Lege* promulgari jubeat: quod subinde in materia magni momenti & notabilis consequentiæ contingit: Atque de hoc casu intelligenda apparet *Constitutio Justiniani Imperatoris* in *L. 12. Cod. De Legibus*, in verbis: *Si imperialis Majestas causam cognitionabiliter examinaverit, partibus cominus constitutis sententiam dixerit: omnes omnino Judices, qui sub nostro Imperio sunt, sciant hæc esse Legem non solum illi causæ, pro qua producta est, sed & omnibus similibus.*

Hoc insuper notandum, quod sicuti non omnium *Tribunalium* par est auctoritas, ita nec rerum *Judicatarum* parem esse vim & efficaciam majorisque indubiè auctoritatis esse, *Supremorum Senatum* *arresta*, quàm *inferiorum* *judicata*.

Ulterius notandum, *arresta* & res *judicatas* præcipuè valere, ut adstruatur consuetudo, aut sensus alicujus *Legis* illis in *Locis*, quæ subiecta sunt *parlamentis*, aut *Magistratibus*, à quibus hæc *Arresta*, aut hæc *Sententiæ* emanarunt; quia *Parlamenta* & *Magistratus* præsumuntur *judicare* juxta consuetudinem, aut interpretationem *Legis* in suis *Provinciis* aut *districtibus* vigentem & receptam.

Nequaquam tamen dubitandum, quin & alicujus ponderis sint *Arresta* vel *Sententiæ* in *exteris* *Parlamentis* & *Tribunalibus* pronuntiata super alicujus *Legis* aut *Edicti*, vel *Canonis* generalis intellectu; præsertim si nulla in hac *Provincia* aut *Districtu* contraria consuetudo aut interpretatio invaluerit, sive recepta sit ipsaque insuper *arresta* aut res *judicatæ* conformia appareant naturali & obvio sensui ipsius *Canonis*, *Legis*, aut *Edicti*.

Licet igitur sciam, *Praxim Belgicam* non eandem esse in omnibus *Juris Ecclesiastici* articulis, notanter ubi de *Jurisdictione Ecclesiastica* (cui *Belgium* amplius favere solet) agitur, cum *praxi* in *Gallia* vigente, nihilominus ad stabiliendam modernam disciplinam *Belgicam*, non semel *Parlamentorum Gallicanorum* & aliorum *exteriorum Tribunalium* *judicata* annotavi, ubi nulla contraria *Belgii* *judicata* reperi, nec ea *Moribus* aut *Legibus* harum *Provinciarum* adversari vidi:

Præcipuè autem circa res *judicatas* attendendum, an quæstio fuerit super dubio *Legis*, *Canonis*, aut *Consuetudinis* in generali & in abstracto; puta, an ex tali specie fructuum secundum *Leges Belgii* colligantur *Decimæ*; an incolæ, an *Decimatores* teneantur ad *reparationem Domus Pastoralis*, &c. & an per *sententiam* hoc dubium decisum sit, sine respectu ad aliquam specialem circumstantiam in casu proposito occurrentem.

PROLEGOMENA.

Si enim in quaestione si velite particulares fuerint circumstantiae, ob quas in hoc particulari casu, hoc illove modo Legem aut consuetudinem interpretari oportuerit: appareatque eas circumstantias verisimiliter ipsum iudicem ad sic iudicandum permovisse, sententia ita prolata inaniter applicabitur, nisi casus cum iisdem circumstantiis occurrat: quemadmodum circa declarationes S. Congregationis super interpretatione Concilii Tridentini notavi parte I. tit. 22. cap. 5. hujus operis.

Ut ergo auctoritate rerum Judicatarum securius utamur, examinandus casus cum circumstantiis super quo sententia prolata est: investigandumque, num appareat, Iudicem in concipienda sententia aliqua speciali circumstantia in hoc casu occurrente permotum esse; ita ut sententia non nisi casui cum simili circumstantia applicari queat: an vero dubium aliquod super sensu Canonis, Legis, vel Edicti aut Consuetudinis in abstracto si ve independentem ab omni speciali circumstantia decium sit.

Ad hanc porro notitiam assequendam multum facilitabit, si peritiores Jurisconsulti adhibeantur, qui Sententiarum brevicularite concipiant, quemadmodum notavit Stockmannus in Epistola Curiae Brabantiae inscripta, & decisionibus illius Curiae praefixa: qui & ibidem deplorat, Curiae hujus res iudicatas, nonejus auctoritatis & roboris visas fuisse, qua esse debuerunt; quod hinc evenisse credit, „quod ex infimo grege Legulejorum ad id munus passim delecti, qui monstra Sententiarum, loco rationum Juris deinde nobis efformaverunt.

Hinc quoque patet, non parum attendendum esse, a quo ipsa arresta ut allegentur, de eorum auctoritate statuatur: utrum ea referentes, eorum prolationi & causarum discussioni interfuerint; vel actorum omnium inspectionem habuerint, eaque ita discussent, ut intelligere potuerint, super quo arresta prolata sint.

Quin & illud circa arresta & Magistratum iudicata observandum, non mox iis adhibendam fidem, ubi haec apud auctorem aliquem relata vel asserta reperiuntur, quemadmodum de Declarationibus S. Congregationis super interpretatione Concilii Tridentini declaravit Urbanus VIII. sed ipsorum referentium auctoritas ponderanda; quin & ad ipsa Curiae Regesta subinde recurrendum ut certiore prolatione allegatae sententiae fides; & ejusdem verus sensus haberi queat.

I N D E X
TITULORUM ET CAPITUM,
PARS PRIMA
DE PERSONIS.
TITULUS PRIMUS

De Clericis.

CAPUT PRIMUM.

DE Clericis primæ Tonsuræ.
II. De Clericis minorum Ordinum.
III. De Subdiaconis & Presbyteris.
IV. Clerici certæ Ecclesiæ adscribendi.

TITULUS II.

De vita & honestate Clericorum.

Cap. I. Singularis in clericis morum honestas requiritur.

- II. Honestas & modestia in habitu clericorum.
- III. Incontinentia & familiarior cum mulieribus conversatio clericis cavenda.
- IV. Ebrietas, commessatio, popinarum frequentatio clericis specialiter interdictæ.
- V. Lusus alearum, seu à fortuna dependens clericis vetitus; & quæ in ludis licitis cavenda?
- VI. Clerici negotiis secularibus se non immisceant.

TITULUS III.

De Pastoribus & Vice-Pastoribus.

Cap. I. Singulis Parochiis singuli Parochi totius Parochiæ curam sustinentes præficiendi.

- II. De vice-Pastoribus; à quo assumendi & quid iis incumbat?
- III. Parochi, aliique curam animarum sustinentes jure divino tenentur residere.
- IV. Parochi animarum curatores tenentur per se instructioni populi, aliisque functionibus Pastoralibus incumbere.
- V. Respondetur ad cap. 68. de Regulis Juris in 6. & unâ afferuntur rationes, ob quas ordinariè contingat, instructionem Pastoris esse populo utiliore, quam extranei.
- VI. Episcopi cogere debent Parochos, ut per se populum instruant.
- VII. Fratres Mendicantes instituti sunt, ut meri Parochorum subsidiarii.
- VIII. Regularium Stationes quantumvis diuturnæ & continuatæ, Parochum per se concionari aut catechizare volentem impedire nequeunt.
- IX. Quæ observanda à Parocho circa Stationarios.
- X. Sicuti Parochorum est populum instruere; ita Parochianorum est eos audire.
- XI. Quæ in Belgio fuerint statuta ad promovendum frequentationem Parochiæ ad audiendum Verbum Dei.

TITULUS IV.

De Custodibus Ecclesiarum Parochialium.

Cap. I. DE Officio Custodum.

- II. Qui ad Officium Custodum admittendi & qui rejiciendi.
- III. A quo Custos constituendus; & quæ ejus Jura?

Van Espen Jur. Eccles. Pars. II.

TITULUS V.

De Aedituis Ecclesiarum Parochialium, & Magistris Pauperum, seu Mensarum Sancti Spiritus.

Cap. I. Qui, & à quibus instituendi; & quod ab electis præstandum juramentum?

- II. Quænam præcipuè ab Aedituis & Magistris Pauperum in administratione bonorum observanda.
- III. Quomodo bona Fabricæ & Mensæ Sancti Spiritus dispensanda, & à quibus.
- IV. Qui computibus intervenire debeant.
- V. Quæ circa redditionem computus observanda.
- VI. Proponuntur Regulæ generales in hac materia observandæ.

TITULUS VI.

De Decanis Christianitatis seu Ruralibus.

Cap. I. Archipresbyteri alii Urbani & alii Rurales; Hi à quo eligendi.

- II. Decani Rurales Pastoribus & Ecclesiasticis sui Districtus intendere debent.
- III. De visitatione Archipresbyterorum.
- IV. De congregationibus Pastorum & Archipresbyterorum.
- V. De Juribus Archipresbyterorum.

TITULUS VII.

De Canonicis Collegiatarum, & Cathedralium Ecclesiarum; & Officio Juribusque utriusque communibus.

Cap. I. Unde Canonici Collegiatarum & Cathedralium Ecclesiarum dicantur seculares.

- II. Canonici, qui hodie dicantur seculares, vitam communem & claustralem egerunt. Et quando ab ea recesserint.
- III. Ex desertione vitæ communis quasi naturaliter secuta est vitæ Canonialis dissolutio.
- IV. Ipsa Canoniorum institutio seu professio semper mansit invariata.
- V. De Congregationibus Capitularibus.
- VI. Canonici Divinum Officium diurnum pariter ac nocturnum publicè persolvere tenentur.
- VII. De Distributionibus quotidianis.
- VIII. Distributiones non sunt institutæ, ut propter eas Divinum Officium frequentetur.
- IX. De Residentia Canoniorum.
- X. De Causis excusantibus à Residentia.
- XI. De Causis legitimis recipiendi Distributiones in absentia.

Index Titulorum & Capitulorum

TITULUS VIII

De Capitulo Cathedrali.

- Cap. I. **C**apitulum Cathedralis Ecclesie Senatium representat, & unum cum Episcopo corpus constituit.
- II. Capitulum Cathedralis quantumvis exemptum debet Episcopo tanquam Capiti reverentiam & honorem exhibere; & in quibus haec consistant.
- III. Quomodo Episcopus Capitulis etiam exemptis interveniat.
- IV. In quibus Episcopus teneatur Consilium vel consensum Capituli petere.

TITULUS IX

De Capitulo Sede vacante.

- Cap. I. **C**apitulum Sede vacante in ordinariam Jurisdictionem Episcopi succedit.
In qua Capitulum Sede vacante Episcopo non succedat;
- III. Qualis Vicarius Sede vacante hodie constitui soleat.
- IV. A quo & qualem jurisdictionem accipiat Vicarius.

TITULUS X.

De Canonicis Graduat.

- Cap. I. **Q**ua ratione & quomodo Canonici Graduatim praesertim in Belgio instituti.
- II. De Graduatim Theologis & Canonistis.
- III. De Graduatim Nobilibus.

TITULUS XI.

De Dignitatibus Capitulorum.

- cap. I. **D**E Praeposito.
- II. De Decano.
- III. De Cantore.
- IV. De Scholastico.
- V. De Thesaurario.
- VI. De Canonico Theologo.

TITULUS XII.

De Dignitatibus Ecclesiarum Cathedralium.

- Cap. I. **D**E Archidiacono.
- II. De Archipresbytero Cathedrali.
- III. De Pœnitentiario.
- IV. De Officiali Episcopi.
- V. De Vicario Episcopi.

TITULUS XIII.

De Electione & Nominatione Episcoporum.

- Cap. I. **Q**uas partes olim populus habuerit in hac Electione.
- II. Quomodo Electio Episcoporum ad Capitula Cathedralia sit devoluta & una de Concordatis Germaniae.
- III. De Regia Episcoporum Nominatione.
- IV. Quae conditiones in Nominatione Regia sint servandae.
- V. Quaedam circa electionem, & Nominationem Episcoporum invariata manserunt.

TITULUS XIV.

De Confirmatione Episcoporum.

- Cap. I. **A**D quem spectet Episcoporum confirmatio.
- II. Confirmatio dari debet praevia causae cognitione.

- III. Per quos, & qua forma hodie informatio de Nominatis ad Episcopatus sumatur.
- IV. De effectu Confirmationis, & quae hodie requirantur, ut plenum effectum sortiatur.

TITULUS XV.

De Consecratione Episcoporum.

- Cap. I. **A** Quibus, intra quod tempus, & quo loco Consecratio fieri debeat.
- II. De Juramento ab Episcopis ante Consecrationem Romano Pontifici praestando.
- III. De moderno ritu Consecrationis.
- IV. De effectu Consecrationis, ac praecipue de Vinculo quo Ecclesiae alligatur Episcopus, & una de prohibita translatione Episcoporum.

TITULUS XVI.

De Cura Episcopali.

- Cap. I. **Q**uomodo Episcopi successerint in locum Apostolorum.
- II. Episcopi vocantur ad nudum Ecclesiae ministerium & servitum.
- III. Quisquis Episcopus hodie habet distinctam Diocesim, extra quam jurisdictionem aut Pontificalia exercere nequit.
- IV. Cura & regimen totius Diocesis primario & principaliter incumbit ipsi Episcopo.
- V. Episcopi jure divino tenentur ad residentiam, & qualis debeat esse illa residentia.
- VI. De legitimis causis absentiae Episcoporum a suis Diocesibus.
- VII. Praecipuum munus Episcoporum est Praedicatio Verbi Dei.
- VIII. Nullus sine auctoritate Episcopi publice praedicare potest.
- IX. Episcoporum est pro populo orare, populum ad orationem excitare; preces publicas indicare.

TITULUS XVII.

De visitatione Episcoporum.

- Cap. I. **D**E necessitate & scopo visitationis.
- II. Quae procuratores ab Episcopo visitante exigantur, vel recipi possint, & qui ad eas teneantur.
- III. Quae loca ab Episcopis visitari debeant, & possint.
- IV. Quomodo in Visitatione procedendum; & quem effectum Decreta in Visitatione habeant.

TITULUS XVIII.

De Synodis Diocesanis seu Episcopalibus.

- Cap. I. **Q**uoties haec Synodi celebrandae, & qui interveniant.
- II. Quae in Synodo Diocesana tractanda.
- III. De Testibus Synodalibus.
- IV. Qui his Synodis subdantur, & quae earum auctoritas.

TITULUS XIX.

De Metropolitanis

- Cap. I. **Q**uando & a quibus Metropolitanis instituti.
- II. Quam obedientiam Episcopi Suffraganei debeant suis Metropolitanis.
- III. In quibus causis Metropolitanus sit Judex Ordinarius Episcoporum.
- IV. Quam auctoritatem Metropolitanis hodie habeant in Diocesi suorum Suffraganeorum.
- V. De Pallio & cruce Archiepiscopali.

Index Titulorum & Capitulorum.

TITULUS XX.

De Synodis Provincialibus.

- Cap. I. **Q**uoties Synodus Provincialis celebranda, & qui illi interveniant.
II. *Quae in Concilio Provinciali tractanda.*
III. *Qui Decretis Synodorum Provincialium sint subiecti: & de confirmatione Sedis Apostolicæ super his Synodis.*
IV. *Quae Principum circa Synodos Episcopales auctoritas.*

TITULUS XXI.

De Legatis & Nuntiis Apostolicis.

- Cap. I. **D**e variis Legatorum speciebus.
II. *De Auctoritate & Dignitate Legatorum.*
III. *Quid moribus hodiernis præsertim Galliae & Belgii circa Legatos & Nuntios Apostolicos obtineat.*

TITULUS XXII.

De Congregationibus Cardinalium.

- Cap. I. **D**e origine, & dignitate, & officio Cardinalium.
II. *De Consistorio Cardinalium.*
III. *De Congregatione S. Officii sive inquisitionis, atque unâ de origine Inquisitionis.*
IV. *De Congregatione Indicis.*
V. *De Congregatione pro executione & interpretatione Concilii Tridentini.*
VI. *De Congregatione super negotiis Episcoporum Regularium.*
VII. *De Sacra Congregatione rituum.*

TITULUS XXIII.

De Officialibus Curiae Romanae.

- Cap. I. **D**e Vice-Cancellario, & Cancellaria Romana.
II. *De Datario & Dataria.*
III. *De Pœnitentiaro & Pœnitentiaria.*
IV. *De Secretario Brevium, & de differentia inter Brevia & Bullas.*

TITULUS XXIV.

De Instituto Regularium & eorum Admissione.

- Cap. I. **D**e Primævo Monachorum Instituto, eorum Regulis & Constitutionibus.
II. *Multis sæculis Ordinum Monasticorum ignota diversitas, quomodo postmodum inducta, & quomodo restricta novorum Institutio.*
III. *De nova constructione Monasteriorum.*

TITULUS XXV.

De Admissione ad Religionem, & Novitiatu.

- Cap. I. **Q**ualiter probandus admittendus ad Religionem.
II. *De Novitiatu.*
III. *De Libertate Novitii deserendi Religionem ante Professionem, & ad eam spectantibus.*
IV. *Quomodo Novitii de bonis suis disponere possint & debeant.*
V. *De Examine Puellarum ante habitus susceptionem, & Professionem.*

TITULUS XXVI.

De Simonia circa ingressum Religionis.

- Cap. I. **E**st Simonia aliquid exigere pro sustentatione Professuri, dum Monasterium est sufficiens.
II. *An titulus paupertatis exactiones dotium iustificet.*

- III. *Media convenientia ad extirpandas passionnes Simoniacas.*

TITULUS XXVII.

De Professione & ejus effectu.

- Cap. I. **D**e Professione solemnique ritu, & antacita hodie obtineat.
II. *De ætate profitentium.*
III. *De Formula Professionis, & quid contineat.*
IV. *Professio Religiosa an professum adstringat stabiliter Monasterio. Et quid ab exeunte Monacho observandum.*
V. *An Professio Religiosa permittat transitum de una Religione ad aliam.*
VI. *An Monachi contumaces & rebelles possint post professionem e Monasterio ejici, & à Religione abscindi.*

TITULUS XXVIII.

De Voto obedientiae.

- Cap. I. **Q**ualis debeat esse Obedientia.
II. *De Obedientia cæca.*
III. *An obediendum Superiori aliquid contra vel supra Regulam præcipienti.*
IV. *An Regularibus à præcepto Superiorum appellare liceat.*

TITULUS XXIX.

De Voto Paupertatis.

- Cap. I. **A**bdicatio omnis proprietatis est essentialis Statui Religioso.
II. *Religiosi privati sunt omni jure successionis.*
III. *Paupertas Religiosa permittit bonorum etiam immobilium possessionem in communi hodie necessaria amortizatio.*
IV. *Qui Ordines Mendicantes, & eorum specialis Paupertas ac quæ Religiosa Mendicitas.*
V. *Omnia undecumque Religiosis obvenerint in communes usus Fratrum sunt dispensanda.*
VI. *Peculia Monachorum contrariantur Voto Paupertatis & vitæ communi.*
VII. *Omnia ex communi Monasterii substantia necessaria subministranda, & quæ in horum usu observanda.*
VIII. *Quomodo bona Monasterii à Superioribus dispensanda.*
IX. *Titulus administrationis in simplici Monachopallium Proprietatis.*

TITULUS XXX.

De Voto Castitatis.

- Cap. I. **P**rofessio Religiosa includit votum Castitatis saltem implicite & ad quod obliget
II. *Mulierum ad claustra & Oratoria Monachorum ingressus quomodo vetitus.*
III. *De Clausura Monialium vetante egressum Monialium.*
IV. *De Clausura vetante ingressum in Monasteria, quæ sit circa clausuram Belgica disciplina.*

TITULUS XXXI.

De Monasteriorum Superioribus.

- Cap. I. **Q**uid Abbates & abbatissæ, & varia eorum distinctio.

Index Titulorum & Capitem.

- II. *De Priore Claustrali, Obedientiario, & con-ventuali eorumque differentiis.*
- III. *De Auctoritate Prælatorum regendi & corrigendi Subditos.*
- IV. *Quandonam Superior debeat petere consilium vel consensum Capituli, & qui Capitulum constituent.*
- V. *De Cura temporalium Abbatibus incumbente, & Officialibus ab ipsis constituendis.*
- VI. *De Usu Pontificalium Abbatibus indulto.*
- VII. *De Abbatibus Laicis & Commendatariis, & horum origine & juribus.*
- VIII. *De Electione & Nominatione Superiorum.*
- IX. *De Confirmatione & Benedictione Abbatum.*
- X. *Quis Ordo & ætas in Superioribus regularibus requiratur.*

- TITULUS XXXII.
- De Regularium Reformatione & Visitatione.
- Cap. I. *Præcipue cause collapsæ discipline Monastica recensentur.*
 - II. *Ad quos reformandi auctoritas pertineat.*
 - III. *De Congregationibus & Capitulis Regularium.*
 - IV. *De Visitatione Monasteriorum.*
 - V. *De Scopis & Forma visitationis & reformationis.*
- TITULUS XXXIII.
- De quasi Regularibus.
- Cap. I. *DE Patribus Oratorii.*
 - II. *De Canonissis.*
 - III. *De Beguinis.*

P A R S S E C U N D A

D E R E B U S.

T I T U L U S P R I M U S

De Sacramentis in Genere.

C A P U T P R I M U M.

DE Sacramentorum Essentia, Numero, & Divisione.

- II. *Quæ in Sacramentorum administratione servanda; & quis eorum præcipuus Minister.*
- III. *An aliquid in Sacramentorum administratione exigi possit.*

TITULUS II.

De Baptismo.

- Cap. I. **D**E materia & forma Baptismi, & quomodo hæc adhibenda.
- II. *De Ministro, loco, & tempore administrandi Baptismi.*
- III. *De Ritibus Baptismi.*
- IV. *De Patrinis & Obstetricibus.*
- V. *De Purificatione post partum.*

TITULUS III.

De Sacramento Confirmationis.

- Cap. I. **Q**ui confirmandi, & quomodo instruendi, & quo tempore confirmandi.
- II. *De Ministro Confirmationis & de Chrismate.*
- III. *De Ritibus Confirmationis.*

TITULUS IV.

De Sacramento Eucharistiæ.

- Cap. I. **D**E Materia, Forma, & Ministro hujus Sacramenti.
- II. *Qui ad Communionem admittendi; qui repellendi.*
- III. *De Communione Paschali.*
- IV. *De Communione infirmorum.*
- V. *De Circumstatione, & expositione Eucharistiæ.*

TITULUS V.

De Celebratione Missarum.

- Cap. I. **D**E varia Missæ significatione; nec non Liturgiarum & Ceremoniarum diversitate.

- II. *De Missa publica sive Parochiali.*
- III. *De Missa privata.*
- IV. *De Oblationibus populi inter Missarum solemniam.*
- V. *De honorario Missæ, & de quibus ejus occasione populus instruendus.*
- VI. *Quid Sacerdotes in receptione Honorarii servare debeant, & quæ incommoda ex Honorario profluant.*
- VII. *De Anniversariis & Missarum Foundationibus, eorumque Recollectione.*
- VIII. *De Oratoriis privatis sive domesticis.*
- IX. *Quædam observanda & cavenda pro reverentia Sacrificii.*

TITULUS VI.

De Sacramento Pœnitentiæ.

- Cap. I. **D**E variis Nominibus Partibus, Forma & Effectu hujus Sacramenti.
- II. *De publica, solemnî & privata Pœnitentiâ.*
- III. *De Canonibus in Libris Pœnitentialibus.*
- IV. *De moderna circa Pœnitentiâ imponendas disciplina, & quis hodie Canonum Pœnitentialium usus.*
- V. *De ordinario Pœnitentiæ Ministro.*
- VI. *De Approbatione Confessoriorum, & ejus limitatione, ac Revocatione.*
- VII. *De Reservatione Casuum.*

TITULUS VII.

De Indulgentiis.

- Cap. I. **D**E variis Indulgentiarum Speciebus sive Formulis.
- II. *De moderato Indulgentiarum usu.*
- III. *De abusu Quæstorum Elemosynarum, eorum abolitione, & de quæstu in usu Indulgentiarum vitando.*
- IV. *De Jubilæo.*

Index Titulorum & Capitulum.

TITULUS VIII.

De Sacramento Extremæ Unctionis.

Cap. I. **D**E Materia, Forma, & Partibus inungendis.

II. Quibus & quando hoc Sacramentum ad ministrandum.

III. De Ministro, Ritu, & Iteratione hujus Sacramenti.

TITULUS IX.

De Sacramento Ordinis.

Cap. I. **D**E Materia & forma hujus Sacramenti.

II. A quo Ordines recipiendi.

III. De Litteris Dimissorialibus.

IV. De Examine Ordinandorum.

V. De Ordinum Interstitiis.

VI. De Titulo Ordinationis.

TITULUS X.

De Irregularitate ejusque Speciebus.

Cap. I. **D**E Irregularitate in genere.

II. De Irregularitate ex Bigamia.

III. De Irregularitate ex defectu Natalium.

IV. De Irregularitate ex defectu lenitatis.

V. De Irregularitate ex defectu corporis.

VI. De Irregularitate ex crimine.

VII. De Irregularitate ex homicidio.

TITULUS XI.

De Seminariis Clericorum.

Cap. I. **O**Rigo & scopus Seminariorum.

II. Quia ad Seminaria admittendi.

III. Media temporaria Seminariis fundandis impendenda.

IV. De Collegiis academicis.

V. De Scholis puerorum.

TITULUS XII.

De Impedimentis Matrimonii.

Cap. I. **Q**uomodo Sponsalia contrahenda; & quod circa illa Parochorum officium.

II. De vinculo Sponsalium eorumque dissolutione.

III. De Proclamationibus seu Bannis Matrimonialibus.

IV. De Matrimonio & Consensu Matrimoniali.

V. Coram quo matrimonium contrahendum.

VI. De Ritibus contrahendi Matrimonii.

TITULUS XIII.

De Sponsalibus & Matrimonio.

Cap. I. **P**enes quem sit authoritas inducendi Impedimenta Matrimonii.

II. De Impedimentis impediendis, ac signanter de tempore clauso & Ecclesie interdicto.

III. De Impedimento erroris & conditionis.

IV. De Impedimento Voti & Ordinis.

V. De Impedimento Consanguinitatis & Affinitatis.

VI. De Impedimento Cognationi Legalis & Spiritualis, nec non publicæ honestatis.

VII. De Impedimento Criminis.

VIII. De Impedimento ex cultus disparitate.

IX. De Metu.

X. De Impedimento Raptus.

TITULUS XIV.

De Dispensationibus Matrimonialibus.

Cap. I. **D**E usu Dispensationum Matrimonialium; & cui auctoritas dispensandi competat.

II. Sub qua forma hodie Dispensationes Matrimoniales in Curia Romana expediri, & cui committi solcant.

III. De formula Litterarum Dispensationum; & quomodo se De legatus informare debeat de impedimento allegato.

IV. De Causis Dispensationis, & Informatione super veritate earum.

V. De Dispensatione super Matrimonio cum impedimento dirimente contracto.

VI. De Dispensatione in forma Pauperum.

VII. De Dispensatione pro foro conscientie expedienda per Pœnitentiarium.

VIII. Quæ circa Dispensationes à Parocho populo exponenda.

TITULUS XV.

De Divortii & secundis Nuptiis.

Cap. I. **D**E Divortio quoad vinculum; & conversione Conjugatorum.

II. De separatione Matrimonii quoad thorum & cohabitationem.

III. De secundis Nuptiis.

TITULUS XVI.

De ædificandis, consecrandis & reparandis Ecclesiis.

Cap. I. **D**E Scopo Templorum & eorum Ornati.
II. De ædificandis Ecclesiis, & quæ intervenire debeant.

III. De Consecratione Ecclesiarum, ejusque Ritibus.

IV. De Reconsecratione & Reconciliatione Ecclesiarum.

V. De reparandis Ecclesiis.

TITULUS XVII.

De Celebratione Festorum.

Cap. I. **D**E Institutione, & varia specie Festorum.
II. Qui sit finis institutionis Festorum; & quomodo observanda?

III. De Operibus servilibus die Festo prohibitis.

IV. Strepitus forenses & mercatus diebus Festis vetiti.

V. De Spectaculis, Choreis, & popinarum frequentatione vetitis.

VI. De licentia laborandi diebus festivis.

TITULUS XVIII.

Orgo, Definitio, & Divisio Beneficiorum.

Cap. I. **O**Rigo & definitio Beneficiorum.

II. De Dignitatibus & Personatibus.

III. De Beneficiis Regularibus & Sæcularibus.

IV. De Beneficiis Curatis & simplicibus; ac præcipue de Capellanis.

TITULUS XIX.

De Etate & Qualitate Beneficiandorum.

Cap. I. **D**E etate ad Beneficia requisita.

II. De Ordine Beneficis annexo.

III. Intra quod tempus, Ordo Beneficio annexus suscipiendus; & quæ pœna non suscepti.

IV. De Scientia aliisque Qualitatibus ad Beneficia requisitis.

TITULUS XX.

De Pluritate Beneficiorum.

Cap. I. **S**emper vetita Beneficiorum pluralitas; & rationes prohibitionis.

II. Quo-

Index Titulorum & Capitum.

- II. Quomodo pluralitas Beneficiorum sensim in valuerit, & quibus potissimum pretextibus.
- III. Quid contra pluralitatem Beneficiorum actum & statutum in Concilio Tridentino.
- IV. De varia Beneficiorum incompatibilium specie
- V. De Dispensatione super pluralitate Beneficiorum.

TITULUS XXI.

De Ordinaria Beneficiorum provisione.

- Cap. I. **Q**ui Beneficiorum Collatores Ordinarii, ac precipue de jure Episcopi.
- II. De Collatione; & qua forma expedienda?
- III. De Electione ejusque forma.
- IV. De Triplici Forma electionis à Concilio Lateranensi prescripta.
- V. Intra quod tempus beneficia conferenda? Et de Jure Devolutionis.

TITULUS XXII.

De Concurfu ad Parochiales.

- Cap. I. **P**roponitur & justificatur Forma Concurfus à Synodo Trid. proposita; & quomodo proponendum E dictum concursus.
- II. Quæ Ecclesiæ Parochiales concursui sint subjectæ.
- III. De Examinatoribus, & examine.
- IV. De Renuntiatione idoneorum; de electione magis idonei; & de collatione hinc facienda.
- V. De Vicario seu Deservitore, Ecclesia Parochiali vacante, constituendo.

TITULUS XXIII.

De Mandatis & Reservationibus Apostolicis

- Cap. I. **O**rigo & progressus Mandatorum de providendo & Reservationum.
- II. Quid circa Expectativas & reservationes actum in Concilio Tridentino.
- III. De Reservatione Beneficiorum vacantium apud Sedem Apostolicam.
- IV. De Reservationibus contentis in Extravagantibus Execrabilis & Ad regimen, & duabus primis Regulis Cancellariæ.
- V. De Reservatione octo mensium.
- VI. De alternativa.
- VII. De Jure preventionis, & Regula Cancellariæ de Verisimili Notitia.

TITULUS XXIV.

De Provisione Apostolica.

- Cap. I. **D**E Provisione in forma dignum, & in forma gratiosa.
- II. Forma novæ provisionis; item perinde valere? nec non perinde ETIAM valere; & Rationi congruit.
- III. Provisio Apostolica expedita ad petitionem partis; & de Signatura & ejus Effectu.
- IV. De exprimendis in prima & secunda parte Signaturæ.
- V. De Clausulis tertiæ partis Signaturæ.
- VI. De Placito Regio super Provisionibus Apostolicis.

TITULUS XXV.

De Jure Patronatus.

- Cap. I. **D**E Origine Juris Patronatus, & de Advocatis Ecclesiarum.

- II. De varia Specie Juris Patronatus.
- III. De Modo acquirendi & probandi Jus Patronatus.
- IV. Quomodo Jus Patronatus transferatur.
- V. De Presentatione & differentiis inter Patronum Ecclesiasticum & Laicum.
- VI. De Jure alimentationis & superintendentia Patronis competentibus.
- VII. De Juribus Honorificis precipue Patrono debitis.
- VIII. De Regalia.
- IX. De Nominatione Regia extra Regaliam; & de oblati ad Monasteria.

TITULUS XXVI.

De Institutione & Possessione Beneficiorum.

- Cap. I. **D**E Institutione.
- II. De Possessione, & forma eam accipiendi.
- III. De Regula Cancellariæ De Annali possessore.
- IV. De Regula Cancellariæ De Triennali Possessore.

TITULUS XXVII.

De Resignatione & permutatione Beneficiorum.

- Cap. I. **D**E Resignatione pura & simplici & Resignatione in favorem & ex causa permutationis harumque origine.
- II. De quorum consensu Resignationes admittende; & quæ causa requiratur.
- III. De Procuratorio ad resignandum.
- IV. Quinam Beneficia sua resignare possint.
- V. De Regula Cancellariæ De infirmis Resignantibus.
- VI. De Regula Cancellariæ De publicandis Resignationibus.
- VII. Quando Resignans à Resignatione resilire; vel ad Beneficium resignatum regredi possit.

TITULUS XXVIII.

De Pensionibus Ecclesiasticis.

- Cap. I. **Q**uæ natura Pensionum; & quid de iis in Synodo Tridentina actum.
- II. Quæ usum Pensionum reddant odiosum.
- III. Discutiuntur causæ, ex quibus hodie Pensiones imponi solent.
- IV. Quæ ex parte Pensionariorum sint attendenda, ut securi sint in accipiendis Pensionibus.
- V. Cujus auctoritate hodie imponatur Pensio, & quæ differentia inter Pensionem impostam à Papa, & creatam ab Episcopo.
- VI. Quæ Beneficia Pensione gravari queant; & qualiter.
- VII. Quæ portio proventuum in Pensionem assignari possit; & quæ in hanc portionem impendantur.
- VIII. De Clausulis in litteris Pensionis apponi solitis.
- IX. De Extinctione, Translatione, & Redemptione.

TITULUS XXIX.

De Unionibus Beneficiorum.

- Cap. I. **D**E varia Specie Unionis, & quorum auctoritate facienda.

II. De

Index Titulorum & Capitulorum.

- II. De Causis Unionis, & quæ Beneficia uniri possint.
 III. De Solemnitatibus servandis in Unione.
 IV. De Dissolutione Unionis.

TITULUS XXX.

De Simonia circa Beneficia.

Cap. I. **U**nde desumenda enormitas hujus vitii; & quare olim magis contra Simoniacas Ordinationes, quam similes Beneficiorum Provisiones actum; hodie verò secus.

- II. De triplici munere, à manu, à lingua, & ab Obsequio.
 III. Quàm commune aliquando hoc vitium fuerit: & quomodo technis occultatum: & quid ad technas detegendas adhibitum.
 IV. Palliatur Simonia separando temporale à spirituali; vel dando per modum Motivi.
 V. De Palliis sub specie pietatis; item redemptionis vexæ, & gratuita remunerationis.
 VI. De pœna depositionis Simoniacorum, & nullitate provisionis Simoniacæ.
 VII. De Dispensatione cum Simoniacis.

TITULUS XXXI.

De Acceptione Personarum vitanda in Beneficiorum provisione.

Cap. I. **Q**uid acceptio personarum, & quando hæc in Collatione Beneficiorum committantur.

- II. Beneficia conferenda sunt Dignioribus.
 III. Unde desumenda major capacitas, & quomodo de ea inquirendum.
 IV. Quàm grave delictum sit accipere personam in Collatione Beneficiorum, & unde hæc gravitas desumenda.

TITULUS XXXII.

De Peculio Clericorum.

Cap. I. **Q**uid Peculium Clericorum, & quid nomine Peculii veniat, & quod jus Clericis competat.

- II. Quo jure, & quo titulo Clericis alimenta & stipendia debeantur, & quo animo ea accipere debeant.
 III. Bona Ecclesiæ dicta, Vota Fidelium, Pretia peccatorum, & Patrimonium pauperum, & quare.
 IV. Quæ moderatio in usu proventuum Ecclesiasticorum à Clericis tenenda.
 V. An Clerici divites Patrimonio, possint reservatis proventibus Patrimonio, ex bonis Ecclesiæ vivere.
 VI. De Divisione bonorum Ecclesiæ, & an per eam natura illorum mutata.
 VII. De Testamentis Clericorum.
 VIII. Ad quos bona Clericorum intestatorum deferantur.

TITULUS XXXIII.

De Decimis & Oblationibus.

Cap. I. **D**e Origine Decimarum, & quo jure debeantur.

- II. De quibus decimæ hodie sint solvende.
 III. De Jure Parochorum ad decimas, & cui Parochiæ debeantur.
 IV. De Decimis Laicalibus sive infeudatis.

V. De Decimis ad Monasteria & Capitula devolutis.

VI. De decimis novalibus & minutis.

VII. Qui decimas solvere teneantur, & qui ab iis exempti.

VIII. Quomodo decimæ solvende.

IX. Quomodo, & coram quo decimæ exigende.

X. De Oblationibus.

TITULUS XXXIV.

De Portione congrua Parochorum.

Cap. I. **D**e Origine Pastorum Primitivorum, Vicariorum perpetuorum & Portionis congruæ.

- II. Quæ in taxatione Portionis congruæ attendenda.
 III. Unde Portio congrua desumenda?
 IV. Quo ordine Decimatores sint Portioni congruæ subjecti, & quousque?
 V. Portio congrua tanquam causa alimentorum judicanda & assignanda.
 VI. Quæ in Portionem congruam imputanda.
 VII. Per quos, & coram quibus Portio congrua petenda.
 VIII. De Domo Pastoralis an sub Portione congrua comprehendatur; & cui onus eam extruendi & reparandi incumbat?

TITULUS XXXV.

De Immunitate Bonorum Ecclesiasticorum.

Cap. I. **Q**uam Immunitatem jam pridem dederint Imperatores.

- II. Quid Decretales, & hodierna Belgii consuetudo circa hanc Immunitatem statuunt.
 III. De Subsidiis voluntariis à Clero Principi solvendis.

TITULUS XXXVI.

De Administratione & Alienatione Bonorum Ecclesiasticorum.

Cap. I. **D**e Episcoporum in dispensandis & administrandis rebus Ecclesiæ auctoritate.

- II. De Elocatione Bonorum Ecclesiasticorum.
 III. De vetita rerum Ecclesiæ alienatione & quid nomine alienationis veniat; & quæ res contineatur?
 IV. De Causa & solemnitate in alienatione rerum Ecclesiæ requisitis.

TITULUS XXXVII.

De Hospitalibus, & aliis piis Locis.

Cap. I. **D**e vario Hospitalium genere.

- II. Superintendentibus Hospitalium & piorum Locorum.
 III. Qui sint præficiendi curandis infirmis & pauperibus sive corporaliter sive spiritualiter.
 IV. Quæ in Administratione & Dispensatione rerum Hospitalium observanda.
 V. Qui ad Hospitalia recipiendi; & quid circa Mendicos habeant Principum Edicta, & quomodo regenda?
 VI. De Confraternitatibus.

TITULUS XXXVIII.

De Sepulturis.

Cap. I. **D**e Ritibus Sepulturæ, & exequiis.

- II. De loco Sepulturæ.

III. De

Index Titulorum & Capitulorum.

- III. De Sepultura Parochiali, Majorum & electa sive per electionem.
IV. De vetita exactione pro Sepulturis, & de Juribus Funeralibus.
V. De Juribus Ecclesie Parochialis ad exequias & oblationes, dum alibi Sepultura est electa.
VI. Quibus neganda sit Sepultura.

PARS TERTIA

DE

JUDICIIS, DELICTIS,

ET

POENIS ECCLESIASTICIS

TITULUS PRIMUS

De Jurisdictione Ecclesiastica in Civilibus.

CAPUT PRIMUM.

Quæ fuerit jam pridem Episcoporum auctoritas in dirimendis causis Laicorum.

II. Quantopere sensim imminuta sit jurisdictione Ecclesiastica in causis Civilibus Laicorum in Belgio & Gallia.

III. Quæ fuerit jam pridem Episcoporum auctoritas in decidendis causis Civilibus Clericorum.

IV. Quibus Casibus hodie Clerici in Civilibus coram Judice Seculari conveniantur.

TITULUS II.

De Causis Ecclesiasticis.

Cap. I. De Causis spiritualibus præsertim Matrimonialibus.

II. De Causis Testamentariis & quomodo ad Judicem Ecclesiasticum spectent.

III. De aliis Causis profanis ad specialem Episcoporum curam spectantibus.

IV. De Possessorio & Petitorio in Causis Ecclesiasticis.

TITULUS III.

De Jurisdictione Criminali.

Cap. I. Quæ jam pridem fuerit auctoritas Judicis Ecclesiastici in puniendis delictis Clericorum.

II. Qua ratione imminutum hodie privilegium fori, & de quibus criminibus Clericorum cognoscant Judices Regii.

III. Qui Clerici privilegio fori gaudeant.

IV. Coram quo Causæ criminales Episcoporum examinandæ & determinandæ.

TITULUS IV.

De Delictis Ecclesiasticis.

Cap. I. Quomodo olim Episcopi de omnibus Criminibus cognoverint, & quomodo hæc Episcoporum auctoritas imminuta.

II. De crimine hæresis & schismatis.

III. De Sortilegio, Magia, & aliis similibus.

IV. De crimine Adulterii, Lenocinii, Stupri, Raptus, concubinatus, & Fornicationis.

V. De Blasphemia, Perjurio, & aliis nonnullis delictis Ecclesiasticis.

TITULUS V.

De Judicibus Ecclesiasticis & Arbitris.

Cap. I. De Judice Ordinario & eorum Officialibus.

II. De Judicibus Delegatis & Synodalibus.

III. De Judicibus delegandis in Partibus, & non evocandis extra Provinciam.

IV. De Arbitris.

TITULUS VI.

De Ministris Curie Ecclesiasticæ.

Cap. I. De Assessore.

II. De Advocatis.

III. De Procuratoribus & Syndicis.

IV. De Graphariis & Secretariis.

V. De Advocato Fisci & Procuratore Officii sive Promotore, nec non Apparitoribus.

TITULUS VII.

De Instructione Causarum Civilium.

Cap. I. Quando & quomodo hodierna forma litigandi forum Ecclesiasticum intraverit.

II. De Citatione ejusque forma.

III. De Libelli Oblatione & litis contestatione.

IV. De Juramento calumnie & Dilationibus.

V. De Probationibus & Præsumptionibus.

VI. De Probatione per Testes.

VII. De Probatione per instrumenta, & de Notariis Apostolicis & Regiis.

VIII. De Juramento suppletorio ob defectum probationum.

TITULUS VIII.

De Instructione Causarum Criminalium.

Cap. I. De Accusationibus & Informationibus præviis.

II. De Captura vel citatione personali accusatorum, & quæ circa incarcerandos servanda.

III. De Examine Rei, & de Tortura.

IV. De purgatione vulgari & Canonica.

TITULUS IX.

De Sententiis, earumque Executione.

Cap. I. De Sententia definitiva, interlocutoria, & provisionali.

II. Quæ observanda ante sententiæ prolationem, & quæ juramenta à Judicibus præstanda.

III. De Forma concipiendi, & pronuntiandi sententiam.

Index Titulorum & Capitum.

rentiam, & condemnatione in expensas & interesse.

IV. De Executione Sententiæ.

TITULUS X.

De Appellationibus & Recusationibus.

Cap. I. De frequentia Appellationum in Curijs Ecclesiasticis.

II. De forma interponenda, & prosequenda Appellationis, fatalibus & Apostolis.

III. De Effectu Appellationis.

IV. De Reformatione, Revisione & Appellatione tanquam ab abusu.

V. De Recusatione Judicis.

TITULUS XI.

De Pœnis & Censuris Ecclesiasticis.

Cap. I. De Pœnis Ecclesiasticis.

II. De Censuris in Generali.

III. De Variis Excommunicationis speciebus.

IV. De effectu Excommunicationis.

V. Excommunicatio non ferenda sine gravi causa, & an injusta sit servanda vel timenda.

VI. Excommunicatio non nisi in contumaces ferenda: & de excommunicatione latæ sententiæ.

VII. Excommunicatio non nisi aliis mediis frustra prohibitis, & cum magna circumspetion ferenda.

VIII. De Forma & ritibus ferendæ excommunicationis.

IX. De Interdicto.

X. De Suspensione.

XI. De Absolutione à Censuris.

TITULUS XII.

De Exemptione à Jurisdictione Ordinariorum.

Cap. I. Qualiter Monachi primitus subiecti fuerint Episcopis.

II. Sæculo Sexto & sequentibus varia privilegia sive immunitates Monachis concessa fuere, sed salva Canonica & Spirituali in Monachos auctoritate.

III. Quorum auctoritate privilegia seu immunitates Monasterijs olim indulta sint.

IV. De Initijs & progressu exemptionum.

V. Principia quedam Juris in hac materia Exemptionum notanda.

VI. Quid Synodus Tridentina circa Exemptiones statuerit.

F I N I S.

A D D E N D A

A D J U R I S E C C L E S I A S T I C I U N I V E R S I P R I M A M P A R T E M

Ad tit. 1. cap. 1. num. 8.

Probatio Tonsuræ Clericalis.

NOTATUM est, in Belgio per Edictum Perpetuum Alberti & Isabellæ non admitti probationem Tonsuræ Clericalis per testes, sed requiri probationem per litteras; Addendum, hoc duntaxat obtinere circa probationem *judicialem*, sive ut Tonsura Clericalis in judicio probetur. Unde cum in admissione ad possessionem non instituat exam^{en} *judiciale*, non videtur quoque necessaria probatio Tonsuræ Clericalis per litteras; sed sufficiens apparet, ut de Tonsurâ, quemadmodum de aliis qualitatibus admittendi ad possessionem, per quamcunque speciem probationis constet: Videturque sufficiens Tonsuræ probatio hodie haberi ex litteris Superiorum & sacrorum Ordinum, sepositis specialibus circumstantiis, ut latius deducit Nicolaus Garcias *parte 7. cap. 2. De Beneficiis.*

Ad tit. 3. cap. 6. num. 4.

Intellectus Clement. *Dudum De Sepulturis.*

His quæ ex Zypæo *Resp. 4. De Parochiis* notata sunt, addendum: Non sine fundamento, à Zypæo in eodem responso *num. 7.* dictum esse; *Et illud, cui Parochus dissentiat, causæ cognitionem exigere.* Cum enim jure Beneficii Parochialis Parochus totius Parochiæ cura animarum incumbat, eamque *jure proprio* sustineat, & functiones ad eam curam spectantes obire possit & debeat, consequens est, quod ipsi tanquam negligenti aut insufficienti alius ad has functiones in sua Parochiâ obeundas substitui nequeat, nisi probata sit ejus negligentia vel insufficientiâ; sive quod injustè & irrationabiliter consensum suum deneget.

Ulterius, quia Parochus titulo sui Beneficii functiones exercet, nec, nisi servato juris ordine, in hac curâ vel functionibus ad eam pertinentibus, quovis modo turbari vel impediri potest, consequens est, & in hac causâ cognitione ordinem juris esse servandum.

Unde si post cognitionem causæ Parochus prætendat, Episcopum irrationabiliter judicasse, operam Fratrum Mendicantium in obeundis functionibus Pastoralibus esse necessariam, seque à functionibus illis obeundis irrationabiliter impediri; quidni Parochus ab ea Episcopi sententia seu declaratione posset per appellationem vel querelam ad Superiorem sibi providere; quin & implorando Regiam protectionem viâ manutenentiæ, si neglecto juris ordine seu *via facti* processum sit. Et sic non ita pridem in functione concionandi *manutenentiâ* obtinuit in Concilio Brabantiæ Pastor Ascanus contra quemdam Religiosum ex Ordine S. Dominici prætendentem, Pastore invito, concionari vigore specialis mandati Archiepiscopi Mechliniensis.

Ad tit. 8. cap. 1. n. 2.

De Clero per Episcopum consulendo

Licet secundum modernam & receptam disciplinam Capitulum Cathedrale reputetur Senatus Ecclesiæ; atque Clerum Diœcesis repræsentare dicatur; eaque ab Episcopo cum consilio vel consensu Capituli esse peragenda, quæ primitus cum consilio vel consensu totius Cleri erant tractanda; nihilominus omnino conveniens, imò quandoque necessarium est, ut Episcopus non tantum Capitulum suum Cathedrale sive Canonicos Cathedralis, sed & reliquos in Diœcesis curâ spirituali cooperatores, puta Parochos & Archipresbyteros in consilium adscisceret, notanter dum agendum est de his quæ curam animarum & regimen spirituale populi concernunt, & in quibus frequenter hi præ Canonicis Cathedralibus solent esse versati, & de abusibus reformandis propius instructi, ut pote Episcopis in hac curâ & regimine cooperatores.

Unde optarunt Synodi, ut Episcopi, ut minus annuatim convocent Archipresbyteros, ut cum iis deliberent ac statuunt, quæ ad extirpandos abusos, & procurandam animarum salutem intellexerint opportuna, uti *supra tit. C. cap. 4. n. 5.* dictum est.

Ad tit. 25. cap. 2. n. 12.

Novitiorum educatio.

Novitiorum in rectè instituto Monasterio educatio & probatio, de quâ in Decreto Innocentii XII. in textu relato, uti & Novitiorum à reliquis Religiosis professis separatio de qua *num. 3.* indubiè rectæ educationi & institutioni Novitiorum congruit; sed hoc habere potest inconveniens, quod ex hac separatione Novitiorum à reliquis Religiosis professis natum sit contingere, ut Novitiis nimium occultentur, dum Monastica disciplinæ collapsio, tum multorum Religiosorum à regulæ observantia deflectio; quæ si Novitiis apprimè essent cognita, non rarò intelligerent, quam difficile ipsis postmodum erit, in tantâ disciplinæ Monastica deformatione, & inter tam defectuosos fratres veram & integram vitæ Monastica disciplinam conservare. & emissis votis per omnia satisfacere.

Ad tit. 2. 7. cap. 2. n. 7.

De ætate Novitiorum

Verum est quod notavit Bartholomæus de Martyribus, deteriorem fructum reddi plerumque cœnobii, ab iis, qui à *teneris annis illic sati non fuerint*, adeoque adhuc illæsi à vitiis laxioris libertatis (ut in textu notatum est;) Sed illud in tenerâ illa ætate frequenter occurrit, ut non ea sit adolescentium aut puellarum maturitas, ut plene cognoscant quæ professio Monastica requirat, & quæ incommoda secum trahat; & quas difficultates integra votorum persolutio adferat, præsertim in Monasteriis, in quibus ob disciplinam Monasticam relaxatam, & plurimos abusos sensim inductos, à disciplinâ Monasticâ in pluribus recessum est.

Vix dubium est, quin ob hanc judicii imbecillitatem plures etiam Sanctissimi Ordinum Fundatores in admittendis ad Professionem, majorem & maturiorem ætatem requisierint. Quod nec Synodus Tridentina improbavit; quæ licet permittat emitti Professionem anno decimo sexto, nequaquam tamen improbat statuta Ordinum, majorem in profitentibus ætatem exigentia.

Reliqua additamenta suis locis inserta reperientur.